

Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (četvrto vijeće)

10. travnja 2014.*

Sadržaj

I – Pravni okvir	4
II – Okolnosti spora i sporna odluka	5
III – Tužbe pred Općim sudom i pobijana presuda.....	8
IV – Zahtjevi stranaka i postupak pred Sudom	9
V – O žalbama	10
A – Sažetak žalbenih razloga.....	10
B – Ispitivanje žalbenih razloga	12
1. O žalbenim razlozima koji se odnose na pripisivanje protupravnog ponašanja društava kćeri njihovim društvima majkama	12
a) O prvom žalbenom razlogu koji su istaknula društva grupe Alstom, temeljenom na povredi obveze obrazlaganja koju ima Komisija	12
i) O prvom dijelu prvog žalbenog razloga koji su istaknula društva grupe Alstom ...	12
– Argumentacija stranaka	12
– Ocjena Suda.....	12
ii) O drugom dijelu prvog žalbenog razloga koji su istaknula društva grupe Alstom ..	14
b) O prvom žalbenom razlogu koji je istaknula Areva i drugom žalbenom razlogu koji su istaknula društva grupe Alstom, koji se temelje na povredi obveze obrazlaganja koju ima Opći sud	15
i) O prvom dijelu drugog žalbenog razloga koji su istaknula društva grupe Alstom ..	16
ii) O prvom tužbenom razlogu koji je istaknula Areva i drugom dijelu drugog žalbenog razloga koji su istaknula društva grupe Alstom	16

* Jezik postupka: francuski.

– Argumentacija stranaka	16
– Ocjena Suda	17
iii) O četvrtom dijelu drugog žalbenog razloga koji su istaknula društva grupe Alstom	18
c) O trećem žalbenom razlogu koji su istaknula društva grupe Alstom, temeljenom na povredi članka 101. UFEU-u, posebice pravila o pripisivanju povrede kao i pravnih načela o pravičnom suđenju i presumpciji nevinosti	19
i) O prvom dijelu trećeg žalbenog razloga koji su istaknula društva grupe Alstom ...	19
ii) O drugom dijelu trećeg žalbenog razloga koji su istaknula društva grupe Alstom ..	20
2. O žalbenim razlozima koji se odnose na primjenu pravila o solidarnoj odgovornosti za plaćanje novčanih kazni	20
a) O argumentima koji se odnose na de facto solidarnu obvezu nametnutu društvima majkama Arevi i Alstomu	21
i) Argumentacija stranaka	21
ii) Ocjena Suda	22
– O dopuštenosti	22
– O meritumu	23
b) Argumenti koji se odnose na unutarnju podjelu novčane kazne između solidarnih sudužnika	26
i) Argumentacija stranaka	26
ii) Ocjena Suda	26
3. Četvrti žalbeni razlog koji je istaknula Areva, koji se temelji na povredi načela proporcionalnosti i jednakosti postupanja prilikom određivanja novčane kazne koja joj je izrečena	28
i) Argumentacija stranaka	28
ii) Ocjena Suda	28
4. Peti žalbeni razlog koji je istaknuo Alstom, koji se temelji na povredi prava na učinkovit pravni lijek	30
i) Argumentacija stranaka	30
ii) Ocjena Suda	31
VI – Troškovi	32

„Žalba – Tržišno natjecanje – Zabranjeni sporazum – Tržište projekata plinom izoliranih sklopnih uređaja – Pripisivanje protupravnog ponašanja društava kćeri njihovim društvima majkama – Obveza obrazlaganja – Solidarna odgovornost za plaćanje novčane kazne – Pojam poduzetnika – De facto solidarnost – Načela pravne sigurnosti i individualnog odmjeravanja kazni i sankcija – Načela proporcionalnosti i jednakosti postupanja“

U spojenim predmetima C-247/11 P i C-253/11 P,

povodom dviju žalbi na temelju članka 56. Statuta Suda Europske unije, podnesenih 18. i 20. svibnja 2011.,

Areva SA (C-247/11 P), s poslovnim nastanom u Parizu (Francuska), koju zastupaju A. Schild, C. Simphal i E. Estellon, odvjetnici,

žalitelj,

a druge stranke postupka su:

Alstom SA, s poslovnim nastanom u Levallois-Perretu (Francuska),

T&D Holding SA, prije Areva T&D Holding SA, s poslovnim nastanom u Levallois-Perretu,

Alstom Grid SAS, prije Areva T&D SA, s poslovnim nastanom u La Défenseu (Francuska),

Alstom Grid AG, prije Areva T&D AG, s poslovnim nastanom u Oberentfeldenu (Švicarska) (C-253/11 P),

koje zastupaju J. Derenne, A. Müller-Rappard i M. Lagrue, odvjetnici,

tužitelji u prvom stupnju,

Europska komisija, koju zastupaju V. Bottka i N. von Lingen, u svojstvu agenata, s izabranom adresom za dostavu u Luxembourg,

tuženik u prvom stupnju,

i

Alstom SA,

T&D Holding SA,

Alstom Grid SAS,

Alstom Grid AG (C-253/11 P),

koje zastupaju J. Derenne, A. Müller-Rappard i M. Lagrue, avocats,

žalitelji,

a druge stranke postupka su:

Areva SA, koju zastupaju A. Schild, C. Simphal i E. Estellon, odvjetnici,

tužitelj u prvom stupnju,

Europska komisija, koju zastupaju V. Bottka i N. von Lingen, u svojstvu agenata, s izabranom adresom za dostavu u Luxembourg,

tuženik u prvom stupnju,

SUD (četvrto vijeće),

u sastavu: L. Bay Larsen, predsjednik vijeća, K. Lenaerts, potpredsjednik Suda, u svojstvu suca četvrtog vijeća, M. Safjan, J. Malenovský i A. Prechal (izvjestiteljica), suci,

nezavisni odvjetnik: P. Mengozzi,

tajnik: V. Tourrès, administrator,

uzimajući u obzir pisani postupak i nakon rasprave održane 2. svibnja 2013.,

saslušavši mišljenje nezavisnog odvjetnika na raspravi održanoj 19. rujna 2013.,

donosi sljedeću

Presudu

- 1 Svojim žalbama, Areva SA (u daljnjem tekstu: Areva), Alstom SA (u daljnjem tekstu: Alstom), T&D Holding SA, Alstom Grid SAS i Alstom Grid AG (u daljnjem tekstu, ova četiri društva zajedno: društva grupe Alstom i, ovih pet društava zajedno: društva žalitelji) zahtijevaju poništenje presude Općeg suda Europske unije od 3. ožujka 2011., Areva i dr./Komisija (T-117/07 i T-121/07, Zb., str. II-633., u daljnjem tekstu: pobijana presuda) s obzirom na to da je tom presudom Opći sud odbio njihovu tužbu za, kao prvo, djelomično poništenje Odluke Komisije C(2006) 6762 *final* od 24. siječnja 2007. o postupku primjene članka [81. UEZ-a] i članka 53. Sporazuma o EGP-u (Predmet COMP/F/38.899 – Plinom izolirani sklopni uređaji), čiji je sažetak objavljen u *Službenom listu Europske unije* (SL 2008, C 5, str. 7., u daljnjem tekstu: sporna odluka), i, podredno, smanjenje iznosa novčane kazne koja im je izrečena spomenutom odlukom.

I – Pravni okvir

- 2 Članak 23. Uredbe Vijeća (EZ) br. 1/2003 od 16. prosinca 2002. o provedbi pravila o tržišnom natjecanju koja su propisana člancima 81. [UEZ-a] i 82. [UEZ-a] (SL 2003, L 1, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 8., svezak 1., str. 165.), pod naslovom „Novčane kazne“, predviđa:

„[...]

2. Komisija može poduzetnicima i udruženjima poduzetnika odlukom propisati novčane kazne ako bilo namjerno ili nepažnjom:

- a) krše odredbe članka [81. UEZ-a] ili [82. UEZ-a] [...]

[...]

3. Pri određivanju iznosa novčane kazne uzet će se u obzir težina i trajanje povrede.

[...]“

3 U skladu s člankom 31. te uredbe, pod naslovom „Sudski nadzor Suda“:

„Sud ima neograničenu nadležnost u nadzoru odluka Komisije kojima ista izriče novčane kazne ili periodične penale. Sud može takve odluke ukinuti, ili smanjiti ili povećati iznos novčane kazne ili periodičnog penala.“

II – Okolnosti spora i sporna odluka

4 Činjenice iz kojih je proizašao ovaj spor, kako su izložene u točkama od 1. do 35. pobijane presude, mogu se sažeti kako slijedi.

5 Spor se tiče zabranjenog sporazuma o prodaji plinom izolirani sklopni uređaji (u daljnjem tekstu: GIS) za kontrolu protoka energije u električnoj mreži. Riječ je o teškoj električnoj opremi koja se koristi kao sastavni dio električnih trafostanica izgrađenih po sistemu „ključ u ruke“.

6 U točkama od 6. do 9. različita društva uključena u ovaj spor predstavljena su kako slijedi:

„6 Alstom (prije nazvan Alsthom), dioničko društvo s upravnim odborom osnovano u skladu s francuskim pravom (société anonyme à conseil d'administration), je društvo majka grupe društava (u daljnjem tekstu: grupa Alstom). Tijekom razdoblja od 15. travnja 1988. do 8. siječnja 2004. grupa Alstom bila je aktivna u sektoru prijenosa i distribucije električne energije (u daljnjem tekstu: sektor P i D) i, posebice, u sektoru GIS-a.

7 GIS djelatnosti grupe Alstom u Francuskoj je vodio Alsthom SA (Francuska) do 1989., kada je preimenovan u GEC Alsthom SA, društvo kćer u stopostotnom vlasništvu GEC Alsthom NV. Dana 16. studenoga 1992. osnovan je Kléber Eylau, a sporazumom koji je stupio na snagu 7. prosinca 1992. povjerene su mu na upravljanje francuske djelatnosti u sektoru GIS-a. GEC Alsthom SA imao je udjel u temeljnom kapitalu Kléber Eylaua od 99,76%, a Étoile Kléber držao je 0,04%. U lipnju 1993. Kléber Eylau promijenio je naziv u GEC Alsthom T&D SA, koji je zatim u lipnju 1998. postao Alstom T&D SA. Potonji je bio u stopostotnom vlasništvu Alstom Holdingsa (Francuska), koji je i sam bio u stopostotnom vlasništvu Alstoma.

8 Od siječnja 1986. djelatnosti grupe Alstom u sektoru GIS-a u Švicarskoj odvijale su se usporedno s onima u Francuskoj, kada je Sprecher Energie AG postao tvrtka kći u stopostotnom vlasništvu Alsthoma. U studenome 1993. Sprecher Energie postao je GEC Alsthom T&D AG, koji je u srpnju 1997. postao GEC Alsthom AG i, u lipnju 1998., Alstom AG [u daljnjem tekstu: Alstom (Švicarska)]. Dana 22. prosinca 2000. potonji je preuzeo Alstom Power (Schweiz) AG. Novi je subjekt nazvan Alstom (Schweiz) AG. U studenome 2002. stvoren je novi pravni subjekt unutar grupe Alstom na koji su prenesene djelatnosti u sektoru P i D u Švicarskoj. Početno nazvan Alstom (Schweiz) Services AG, taj je subjekt zatim preimenovan u Alstom T&D AG.

9 Sve djelatnosti grupe Alstom u sektoru P i D prenesene su 8. siječnja 2004. grupi Areva, dioničkom društvu s upravom i nadzornim odborom, osnovanim u skladu s francuskim pravom, društvu majci (u daljnjem tekstu: grupa Areva). U razdoblju od 9. siječnja 2004. do 11. svibnja 2004. djelatnosti u sektoru GIS-a grupe Areva obavljale su Areva T&D SA i Areva T&D AG,

društva kćeri u stopostotnom vlasništvu Areve T&D Holding SA [(u daljnjem tekstu: Areva T&D Holding)], koja je i sama u stopostotnom vlasništvu Areve (u daljnjem tekstu, zajedno nazvana: društva grupe Areva).“

- 7 Dana 3. ožujka 2004. ABB Ltd (u daljnjem tekstu: ABB) je Komisiji prijavio postojanje zabranjenog sporazuma u sektoru GIS-a i podnio usmeni zahtjev za oslobađanje od novčane kazne u skladu sa Obaviješću Komisije o oslobađanju od novčanih kazni i smanjenju njihova iznosa u predmetima zabranjenih sporazuma (Sl 2002, C 45, str. 3., u daljnjem tekstu: Obavijest o suradnji). Dana 25. travnja 2004. Komisija je dodijelila uvjetno oslobađanje od novčane kazne ABB-u.
- 8 Na temelju izjava ABB-a Komisija je pokrenula istragu te je 11. i 12. svibnja 2004. bez najave izvršila pretrage, posebice u prostorijama Areve T&D SA. Dana 20. travnja 2006. Komisija je izdala Obavijest o utvrđenim činjenicama koja je, osim Alstomu, bila upućena i ABB-u, Fuji Electric Holdings Co. Ltd i Fuji Electric Systems Co. Ltd, Hitachi Ltd i Hitachi Europe Ltd, Japan AE Power Systems Corp., Mitsubishi Electric System Corp., Nuova Magrini Galileo SpA, Schneider Electric SA, Siemens AG, Toshiba Corp. kao i pet društava grupe kojoj je društvo VA Technologie AG bilo društvo majka, među kojima je bilo i samo društvo VA Technologie AG.
- 9 Dana 24. siječnja 2007. Komisija je donijela spornu odluku, koja je dostavljena 20 društava kojima je bila upućena Obavijest o utvrđenim činjenicama.
- 10 U točkama 29. do 31. pobijane presude navedene značajke zabranjenog sporazuma o kojem je riječ sažete su u spornoj odluci kako slijedi:
 - „29 U uvodnim izjavama 113. do 123. [sporne] odluke Komisija je navela da su različiti poduzetnici koji su sudjelovali u zabranjenom sporazumu koordinirali dodjelu projekata GIS-a diljem svijeta, osim za određena tržišta, prema dogovorenim pravilima radi zadržavanja kvota koje su u većoj mjeri odražavale procijenjene povijesne tržišne udjele. Komisija je istaknula da je dodjeljivanje projekata GIS-a provedeno na temelju zajedničke „japanske“ i zajedničke „europske“ kvote, koju su zatim japanski i europski proizvođači trebali međusobno podijeliti. Sporazumom potpisanim u Beču [(Austrija)] 15. travnja 1988. (u daljnjem tekstu: Sporazum GQ) utvrđena su pravila kojima se dopušta dodjela projekata GIS-a bilo japanskim bilo europskim proizvođačima i određivanje njihove vrijednosti prema odgovarajućoj kvoti. Nadalje, u uvodnim izjavama 124. do 132. [sporne] odluke Komisija je navela da su različiti poduzetnici koji su sudjelovali u zabranjenom sporazumu sklopili nepisani sporazum [...], na temelju kojeg su projekti GIS-a u Japanu, s jedne strane, i u državama europskih članova zabranjenog sporazuma, s druge strane, zajednički nazvanima „državama domaćinima“ projekata GIS-a, bili rezervirani za japanske i europske članove zabranjenog sporazuma. Projekti GIS-a u „državama domaćinima“ nisu podlijegali razmjeni podataka između dviju grupa te se nisu računavali u njihove kvote.
 - 30 Sporazum GQ je također sadržavao pravila o razmjeni podataka potrebnih za funkcioniranje zabranjenog sporazuma između dviju grupa proizvođača, koja su ponajprije provodili tajnici tih grupa, o manipulaciji predmetnim ponudama na javnim natječajima i utvrđivanju cijena za projekte GIS-a koji se nisu mogli nikome dodijeliti. Prema odredbama njegova Priloga 2., Sporazum GQ primjenjivao se na čitav svijet, uz iznimku Sjedinjenih Država, Kanade, Japana i 17 država zapadne Europe. Osim toga, na temelju [spomenutog nepisanog sporazuma] projekti GIS-a u europskim državama koje nisu bile „države domaćini“ također su bili rezervirani za europsku grupu jer su se japanski proizvođači obvezali da neće podnositi ponude za projekte GIS-a u Europi.
 - 31 Prema Komisiji, podjela projekata GIS-a između europskih proizvođača bila je uređena sporazumom koji je također bio potpisan u Beču, 15. travnja 1988., pod naslovom „E-Group Operation Agreement for GQ-Agreement“ (Sporazum E grupe za provedbu Sporazuma GQ) [...].

U njemu je bilo navedeno da dodjela projekata GIS-a u Europi slijedi ista pravila i postupke kao što su ona koja uređuju dodjelu projekata GIS-a u drugim državama. K tome su se projekti GIS-a u Europi morali prijaviti, zabilježiti, dodijeliti, dogovoriti ili dobiti minimalnu cijenu.“

- 11 Na kraju činjeničnih utvrđenja i pravnih ocjena Komisija je u spornoj odluci zaključila da su uključeni poduzetnici povrijedili članke 81. UEZ-a i 53. Sporazuma o Europskom gospodarskom prostoru od 2. svibnja 1992. (SL 1994, L 1, str. 3., u daljnjem tekstu: Sporazum o EGP-u), te im je odredila novčane kazne kojih je iznos izračunat primjenom metode izložene u Smjernicama o metodi za utvrđivanje kazni koje se propisuju u skladu s člankom 23. stavkom 2. točkom (a) Uredbe br. 1/2003 (SL 1998, C 9, str. 3., u daljnjem tekstu: Smjernice) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 8., svezak 4., str. 58.) i u obavijesti o suradnji.
- 12 Komisija je odlučila da, primjenom obavijesti o suradnji, treba prihvatiti zahtjev za dodjelu imuniteta ABB-a, ali da zahtjeve za oslobađanje odnosno smanjenje kazne koje su podnijela druga društva, među kojima se nalazila Areva, treba odbiti.
- 13 Članci 1. i 2. sporne odluke određuju:

„Članak prvi

Sljedeći poduzetnici su sudjelujući, u spomenutim razdobljima, u nizu zabranjenih sporazuma i usklađenih djelovanja u sektoru [GIS-a] u [Europskom gospodarskom prostoru (EGP-u)] povrijedili [članke 81. UEZ-a i 53. Sporazuma o EGP-u]:

[...][...]

- b) [Alstom], od 15. travnja 1988. do 8. siječnja 2004.;
- c) [Areva], od 9. siječnja 2004. do 11. svibnja 2004.;
- d) Areva T&D AG, od 22. prosinca 2003. do 11. svibnja 2004.;
- e) Areva T&D Holding [...], od 9. siječnja 2004. do 11. svibnja 2004.;
- f) Areva T&D SA, od 7. prosinca 1992. do 11. svibnja 2004.;

[...]

Članak 2.

Za povrede iz članka 1. izriču se sljedeće novčane kazne:

[...]

- b) [Alstom]: 11 475,000 EUR;
- c) [Alstom], solidarno s Arevom T&D SA: 53 550,000 EUR. Od iznosa izrečenog Arevi T&D SA (53 550,000 EUR), Areva [...], Areva T&D Holding [...] i Areva T&D AG, solidarno s Arevom T&D SA: 25 500,000 EUR;

[...]“

- 14 Iz podataka koje su dostavila društva tužitelji slijedi da je Areva 7. lipnja 2010. prenijela sve svoje djelatnosti u sektor P i D. Alstom je, posebice, preuzeo djelatnosti prijenosa. Nakon toga je Areva T&D Holding preimenovana u T&D Holding SA, Areva T&D SA postala je Alstom Grid SAS, a Areva T&D AG je odsad poznata pod imenom Alstom Grid AG.

III – Tužbe pred Općim sudom i pobijana presuda

- 15 Iz točke 50. pobijane presude slijedi da su, u prilog svojim zahtjevima za poništenje, društva grupe Areva istaknula sedam tužbenih razloga, koje je Opći sud sažeo kako slijedi:

„Prvi se tužbeni razlog temelji na povredi obveze obrazlaganja predviđenoj člankom 253. UEZ-a. Drugi se tužbeni razlog, u bitnome, temelji na povredi pravila o utvrđivanju odgovornosti za povredu članka 81. stavka 1. UEZ-a i članka 53. stavka 1. Sporazuma o EGP-u kao i na povredi općih načela pravne sigurnosti i zabrane retroaktivnosti. Treći se tužbeni razlog, u bitnome, temelji na povredi pravila o utvrđivanju odgovornosti za povrede članka 81. stavka 1. UEZ-a i članka 53. stavka 1. Sporazuma o EGP-u. Četvrti tužbeni razlog se temelji, u bitnome, na povredi pravila o utvrđivanju odgovornosti za povrede i o solidarnoj odgovornosti za plaćanje novčanih kazni koje proizlaze iz članka 81. stavka 1. UEZ-a i članka 53. stavka 1. Sporazuma o EGP-u, povredi članka 7. UEZ-a kao i povredi općih načela jednakog postupanja i proporcionalnosti, pravne sigurnosti, zabrane retroaktivnosti djelotvorne sudske zaštite. Peti se tužbeni razlog temelji na povredi pravila o solidarnoj odgovornosti za plaćanje novčanih kazni koje proizlaze iz članka 81. stavka 1. UEZ-a i članka 53. stavka 1. Sporazuma o EGP-u. Šesti se tužbeni razlog temelji, u bitnome, na povredi članka 23. stavka 2. točke (a) [Uredbe br. 1/2003] i točke 2. [Smjernica], pogrešci u ocjeni kao i povredi općih načela jednakog postupanja i proporcionalnosti. Naposljetku, sedmi se tužbeni razlog temelji, u bitnome, na pogrešci u ocjeni i povredi članka 81. UEZ-a i članka 53. stavka 1. Sporazuma o EGP-u kao i obavijesti o suradnji.“

- 16 U točki 51. pobijane presude Opći sud je sažeo, kako slijedi, sedam tužbenih razloga koje je Alstom istaknuo u prilog svojim zahtjevima:

„Prvi se tužbeni razlog temelji na povredi prava na učinkovit pravni lijek. Drugi se tužbeni razlog, u bitnome, temelji na povredi pravila o solidarnoj odgovornosti za plaćanje novčanih kazni koje proizlaze iz članka 81. UEZ-a i članka 53. Sporazuma o EGP-u, povredi općih načela pravne sigurnosti i individualnog odmjerenja kazni i sankcija kao i povredi obveze obrazlaganja. Treći se tužbeni razlog temelji na povredi obveze obrazlaganja koja proizlazi iz članka 253. UEZ-a. Četvrti se tužbeni razlog, prvenstveno, temelji na povredi pravila o utvrđivanju odgovornosti za povrede članka 81. UEZ-a i članka 53. Sporazuma o EGP-u kao i pogrešci koja se tiče prava i, podredno, povredi članka 25. Uredbe br. 1/2003. Peti se tužbeni razlog, u bitnome, temelji na pogrešci u ocjeni, povredi Smjernica, povredi načela jednakog postupanja i proporcionalnosti kao i povredi obveze obrazlaganja. Šesti se tužbeni razlog, u bitnome, temelji na povredi pravila dokazivanja trajnosti povrede koja proizlaze iz članka 23. stavka 3. Uredbe br. 1/2003 i članka 15. stavka 2. Uredbe Vijeća br. 17 od 6. veljače 1962., prve uredbe o primjeni članka [81. UEZ-a] i [82. UEZ-a], kako je izmijenjena (SL 1962, 13, str. 204.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 8., svezak 3., str. 3.), kao i povredi načela pravne sigurnosti. Sedmi se tužbeni razlog temelji na povredi načela poštovanja pravâ na obranu i članka 27. stavka 1. Uredbe br. 1/2003. Osmi se tužbeni razlog, u bitnome, temelji na povredi Smjernica i, podredno, povredi načela proporcionalnosti.“

- 17 U točki 317. pobijane presude Opći sud je prihvatio tužbene razloge tužitelja koji se temelje na povredi načela proporcionalnosti i jednakog postupanja i odlučio poništiti članak 2. točku (b) i (c) sporne odluke utoliko što se njime Alstomu i društvima grupe Areva, zbog otegotnih okolnosti uloge predvodnika povrede, za 50% povećava osnovni iznos njihovih novčanih kazni, što je povećanje identično onome koje je određeno Siemensu AG.

- 18 U točki 323. te presude Opći sud je, u izvršavanju svoje neograničene nadležnosti, na osnovi te otegotne okolnosti za 35% povisio osnovni iznos Alstomu i Arevi T&D SA, kao i za 20% Arevi T&D AG, Arevi i Arevi T&D Holdingu te, na temelju toga, izmijenio novčane kazne izrečene u članku 2. točki (b) i (c) sporne odluke.
- 19 Opći sud je odbio sve druge tužbene razloge koje su istaknuli Alstom i društva grupe Areva.
- 20 Također, Opći sud je, u točki pobijane presude, poništio članak 2. točku (b) i (c) sporne odluke i, u točki 3. izreke, odredio iznos novčanih kazni kako slijedi:
- “– Alstom [...]: 10 327,500 EUR;
- Alstom [...]: 48 195,000 EUR, solidarno s Arevom T&D SA, za 20 400,000 EUR koje duguje Areva T&D SA odgovara solidarno s Arevom T&D AG, Arevom [...] i Arevom T&D Holdingom [...]“

IV – Zahtjevi stranaka i postupak pred Sudom

- 21 Svojom žalbom Areva zahtijeva od Suda da:
- ukine pobijanu presudu;
 - u slučaju da smatra da mu stanje spora omogućuje donošenje konačne odluke, kao prvo, poništi članke 1. točku (c) i 2. točku (c) sporne odluke; podredno, znatno smanji novčanu kaznu koja joj je izrečena; naloži Komisiji snošenje svih troškova, što uključuje i njezine troškove pred Općim sudom;
 - u slučaju da smatra da mu stanje spora ne omogućuje donošenje konačne odluke, vrati predmet drukčije sastavljenom vijeću Općeg suda i naknadno odluči o troškovima.
- 22 Svojom žalbom društva grupe Alstom zahtijevaju od Suda da:
- poništi pobijanu presudu;
 - u slučaju da smatra da mu stanje spora omogućuje donošenje konačne odluke, kao prvo, poništi članke 1. točku (b), (d), (e) i (f), i 2. točku (b) i (c) sporne odluke; podredno, znatno smanj novčane kazne koje su im izrečene; naloži Komisiji snošenje troškova, što uključuje troškove postupka pred Općim sudom;
 - u slučaju da smatra da mu stanje spora ne omogućuje donošenje konačne odluke, vrati predmet drukčije sastavljenom vijeću Općeg suda i naknadno odluči o troškovima.
- 23 Rješenjem predsjednika Suda od 20. srpnja 2011., predmeti C-247/11 P i C-253/11 P spojeni su za potrebe pisanog i usmenog postupka kao i za potrebe presude.

V – O žalbama

A – Sažetak žalbenih razloga

- 24 U prilog svojoj žalbi Areva ističe četiri razloga za ukidanje, od kojih se prvi, koji je podijeljen u tri dijela, temelji na povredi obveze obrazlaganja koju ima Opći sud te pravâ na obranu, u okviru ispitivanja stvarnog izvršavanja odlučujućeg utjecaja Areve na Arevu T&D SA i Arevu T&D AG, tijekom razdoblja od 9. siječnja do 11. svibnja 2004., utoliko što je Opći sud:
- zamijenio vlastitu ocjenu onom Komisije naknadno dodavši u spornu odluku razloge za utvrđenje da je Komisija mogla ispravno tvrditi da Areva nije pobila pretpostavku o stvarnom izvršavanju odlučujućeg utjecaja;
 - iznio argumente iz kojih nije moguće utvrditi razloge zbog kojih nije prihvatio njezine razloge za obaranje te pretpostavke, i
 - njoj nametnuo nemogući teret dokazivanja (*probatio diabolica*) u pogledu obaranja te pretpostavke i odbio joj dati mogućnost izjasniti se o novim razlozima dodanima spornoj odluci.
- 25 Preostala tri žalbena razloga koje je Areva istaknula temelje se na povredi:
- pravilâ o solidarnoj odgovornosti za plaćanje novčanih kazni koja za posljedicu imaju povredu načela pravne sigurnosti i načela individualnog odmjeravanja kazni i sankcija utoliko što Opći sud nije sankcionirao Komisiju zbog toga što je zaključila da postoji *de facto* solidarna odgovornost Areve i Alstoma, dvaju društava koja nikad nisu zajednički tvorila jedinstvenu gospodarsku jedinicu;
 - pravila o delegiranju ovlasti Komisije, obveze obrazlaganja koju ima Opći sud, načela individualnog odmjeravanja kazni i sankcija, utoliko što Opći sud nije sankcionirao Komisiju jer u pobijanoj odluci nije odlučila o pitanju Alstomovog, s jedne strane, i Arevinog, s druge strane, doprinosa novčanoj kazni te je tako prešutno prenijela rješavanje tog pitanja na nacionalni sud ili na arbitražno vijeće, iako donošenje takve odluke ulazi u diskrecijske ovlasti Komisije za izricanje sankcija pa je se ne može delegirati; i
 - načelâ proporcionalnosti i jednakog postupanja, utoliko što je Opći sud odobrio novčanu kaznu izrečenu solidarno Arevi za povredu koja je trajala četiri mjeseca, a čiji je iznos otprilike polovica iznosa novčane kazne koju Alstom mora solidarno platiti za povredu koja je trajala 12 godina ili dvostruki iznos novčane kazne koju Alstom mora platiti sam zbog svojeg izravnog sudjelovanja u zabranjenom sporazumu o kojem je riječ tijekom razdoblja od četiri godine a da to nije opravdao značajnom razlikom u veličini društava ili težinom povrede tijekom spornog razdoblja.
- 26 Društva grupe Alstom u prilog svojoj žalbi ističu pet razloga za poništenje, od kojih se pojedini dalje dijele u više dijelova i temelje se na povredi:
- obveze obrazlaganja, utoliko što je Opći sud presudio, s jedne strane, da je Komisija pružila dovoljno dokaza za zaključak prema kojemu je utvrdila da je Alstom solidarno odgovoran s Arevom T&D SA i Arevom T&D AG, na temelju činjenice da Alstom nije pobio pretpostavku prema kojoj je izvršavao odlučujući utjecaj na svoja društva kćeri, dok se Komisija nije izjasnila o dokazima koje je iznio Alstom radi obaranja te pretpostavke (prvi dio) i, s druge strane, da Komisija nije bila dužna obrazložiti zbog čega se dva društva koja nisu tvorila gospodarski subjekt na dan kad je odluka donesena mogu kazniti novčanom kaznom za koju su solidarno odgovorna (drugi dio);

- obveze obrazlaganja koju ima Opći sud, utoliko što:
 - je zamijenio vlastitu ocjenu onom Komisije dodavši *a posteriori* u osporavanu odluku razloge koji se u njoj nisu nalazili (prva tri dijela), i
 - nije do zahtijevanog pravnog standarda odlučio o žaliteljevom argumentu prema kojem dvama društvima koja nisu tvorila gospodarsku jedinicu na dan donošenja Komisijine odluke nije mogla biti izrečena novčana kazna za čije plaćanje su solidarno odgovorni (četvrti dio);
- članka 101. UFEU-a i načela prava na pravično suđenje i pretpostavke nedužnosti, ugrađena u članke 47. i 48. Povelje o temeljnim pravima Europske unije i zajamčena člankom 6. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, potpisane u Rimu, 4. studenoga 1950., utoliko što je Opći sud:
 - u svojoj primjeni pretpostavke o izvršavanju odlučujućeg utjecaja koristio definiciju izvršavanja takvog utjecaja od strane društva majke na njegovo društvo koja nije imala nikakve veze sa stvarnim ponašanjem na tržištu o kojem je riječ, te je, stoga, takvu pretpostavku učinio neoborivom, i
 - pogrešno primijenio pravo kod utvrđivanja stvarnog izvršavanja odlučujućeg utjecaja Areve T&D Holding na Arevu T&D SA i Arevu T&D AG tijekom razdoblja od 9. siječnja do 11. svibnja 2004.;
- pojma solidarne odgovornosti, utoliko što je Opći sud:
 - presudio da se pojmom solidarne odgovornosti utvrđuju udjeli odgovarajućih doprinosa društava za koja je odlučeno da su solidarno odgovorna za plaćanje novčane kazne, i
 - propustio sankcionirati Komisiju zbog delegacije njezinih ovlasti za utvrđivanje odgovornosti svakog od kažnjenih poduzetnika, čime je povrijedila načelo pravne sigurnosti i načelo individualnog odmjeravanja kazni i sankcija, kao i članak 13. UEU-a;
- obveze Općeg suda da odgovori na istaknute tužbene razloge, utoliko što je pogrešno protumačio opseg tužbenog razloga koji se temelji na povredi prava na djelotvoran pravni lijek i na sudsku zaštitu te se, slijedom toga, nije izjasnio o tužbenom razlogu koji je bio iznesen već o drugom istaknutom tužbenom razlogu.

B – Ispitivanje žalbenih razloga

1. O žalbenim razlozima koji se odnose na pripisivanje protupravnog ponašanja društava kćeri njihovim društvima majkama

a) O prvom žalbenom razlogu koji su istaknula društva grupe Alstom, temeljenom na povredi obveze obrazlaganja koju ima Komisija

i) O prvom dijelu prvog žalbenog razloga koji su istaknula društva grupe Alstom

– Argumentacija stranaka

27 Prvim dijelom svojeg prvog žalbenog razloga, koji se odnosi na točke 90. do 99. pobijane presude, društva grupe Alstom prigovaraju Općem sudu da nije sankcionirao Komisiju zbog povrede obveze obrazlaganja koju je imala. Komisija osobito nije odgovorila na argumente koje je istaknuo Alstom u točkama 90. do 150. svojeg odgovora na Obavijest o utvrđenim činjenicama i koji su bili potkrijepljeni dokumentima priloženima tom odgovoru, a čija je svrha bila obaranje pretpostavke o stvarnom izvršavanju odlučujućeg utjecaja. Njima se dokazivalo da je, unatoč pretpostavci o izvršavanju odlučujućeg utjecaja Alstoma na društva kćeri u njegovom stopostotnom vlasništvu, u vrijeme povrede ponašanje društava kćeri na tržištu bilo potpuno samostalno u odnosu na njihovo društvo majku.

28 Društva grupe Alstom osim toga ističu da je Opći sud iskrivio bit sporne odluke, osobito u točki 95. pobijane presude jer se u njezinim uvodnim izjavama 345. do 347. ne sažimaju točke od 90. do 150. odgovora na Obavijest o utvrđenim činjenicama.

29 Komisija smatra da argumente društava grupe Alstom treba odbiti.

– Ocjena Suda

30 Valja podsjetiti, kao prvo, da se povreda pravila o tržišnom natjecanju koju počini društvo kći može pripisati društvu majci osobito kada to društvo kći, iako ima zasebnu pravnu osobnost, ne donosi samostalne odluke o svom ponašanju na tržištu nego uglavnom provodi upute koje je dobilo od društva majke, uzimajući u obzir gospodarske, organizacijske i pravne veze između tih dvaju pravnih subjekata (vidjeti osobito presude od 10. rujna 2009., Akzo Nobel i dr./Komisija, C-97/08 P, Zb., str. I-8237., t. 58., kao i od 19. srpnja 2012., Alliance One International i Standard Commercial Tobacco/Komisija i Komisija/Alliance One International i dr., C-628/10 P i C-14/11 P, t. 43.).

31 Naime, u takvoj situaciji, kada društvo majka i njezino društvo kći tvore istu gospodarsku jedinicu i čine jednog poduzetnika u smislu članka 81. UEZ-a, Komisija može donijeti odluku kojom se izriče novčana kazna protiv društva majke ne morajući pritom utvrditi njegovu osobnu uključenost u povredu (vidjeti gore navedene presude Akzo Nobel i dr./Komisija, t. 59., kao i Alliance One International i Standard Commercial Tobacco/Komisija i Komisija/Alliance One International i dr., t. 44.).

32 Sud je razjasnio da u specifičnoj situaciji kada društvo majka drži 100% udjela u temeljnom kapitalu svojega društva kćeri koje je povrijedilo pravila tržišnog natjecanja Unije, s jedne strane, to društvo može izvršavati odlučujući utjecaj na ponašanje tog društva kćeri i, s druge strane, postoji oboriva pretpostavka prema kojoj spomenuto društvo majka stvarno izvršava takav odlučujući utjecaj (gore navedena presuda Alliance One International i Standard Commercial Tobacco/Komisija i Komisija/Alliance One International i dr., t. 46. kao i navedena sudska praksa).

- 33 U tim okolnostima, dovoljno je da Komisija dokaže da sav kapital društva kćeri drži njezino društvo majka kako bi se moglo smatrati da društvo majka stvarno izvršava odlučujući utjecaj na trgovačku politiku tog društva kćeri. Komisija će zatim moći smatrati društvo majku solidarno odgovornim za plaćanje novčane kazne izrečene njezinoj podružnici osim ako to društvo majka, na kojem je teret obaranja te pretpostavke, ne pruži dovoljno dokaza da njezino društvo kćer samostalno postupa na tržištu (gore navedene presude Akzo Nobel i dr./Komisija, t. 61, kao i Alliance One International i Standard Commercial Tobacco/Komisija i Komisija/Alliance One International i dr., t. 47.).
- 34 Osim toga, kad se odluka o primjeni pravila Unije o tržišnom natjecanju tiče više adresata i odnosi na pripisivanje odgovornosti za povredu, ona mora sadržavati dostatno obrazloženje u pogledu svakog od njezinih adresata, osobito onih koji, u skladu s tom odlukom, moraju snositi odgovornost za tu povredu. U skladu s tim, u pogledu društva majke odgovornog za protupravno ponašanje svojeg društva kćeri, takva odluka načelno mora sadržavati obrazloženje kojim se može opravdati pripisivanje odgovornosti za tu povredu tom društvu (presuda Alliance One International i Standard Commercial Tobacco/Komisija i gore navedena Komisija/Alliance One International i dr., t. 75.).
- 35 Što se tiče osobito odluke Komisije koja se, u pogledu određenih adresata, isključivo oslanja na pretpostavku o stvarnom izvršavanju odlučujućeg utjecaja, valja ustvrditi da je Komisija u svakom slučaju, ako ne želi tu pretpostavku u stvarnosti učiniti neoborivom, dužna primjereno objasniti tim adresatima zašto činjenice i pravo na koje su se pozvali nisu bili dovoljni za obaranje te pretpostavke (presuda od 29. rujna 2011., Elf Aquitaine/Komisija, C-521/09 P, Zb., str. I-8947., t. 153.).
- 36 Međutim, Komisija nije ni na koji način dužna osloniti se isključivo na tu pretpostavku. Naime, nju ništa ne sprečava da utvrdi kako društvo majka stvarno izvršava odlučujući utjecaj na svoje društvo kćer na temelju drugih dokaza ili kombinaciji takvih dokaza i te pretpostavke (gore navedena presuda Alliance One International i Standard Commercial Tobacco/Komisija i Komisija/Alliance One International i dr., t. 49.).
- 37 U ovom slučaju, kako je Opći sud ustvrdio u točki 91. pobijane presude, iz sporne odluke proizlazi, osobito iz njezinih uvodnih izjava 335., 348. do 356. i 358. da se Komisija, kako bi utvrdila je li Alstom odgovoran za povrede koje su počinile podružnice u njegovom stopostotnom vlasništvu, u konačnici nije isključivo oslonila na pretpostavku o stvarnom izvršavanju odlučujućeg utjecaja, već je svoju odluku temeljila na metodi „dvostruke osnove“ kombinirajući tu pretpostavku s drugim dokazima, u ovom slučaju činjenicama iznesenim tijekom upravnog postupka, kojima se potvrđuje ta pretpostavka (vidjeti, analogijom, gore navedenu presudu Alliance One International i Standard Commercial Tobacco/Komisija i Komisija/Alliance One International i dr., t. 50.).
- 38 Kako je istaknuo nezavisni odvjetnik u točkama 25. i 26. svojeg mišljenja, jasno je, s obzirom na izričita razmatranja u pobijanoj odluci, da se Komisiji ne može prigovoriti da nije pružila detaljno obrazloženje, u skladu sa zahtjevima sudske prakse, kad je riječ o pripisivanju odgovornosti Alstomu za povredu o kojoj je riječ.
- 39 Takvo obrazloženje u skladu je s ciljem obveze obrazlaganja pojedinačne odluke koji se osim od omogućavanja sudskog nadzora sastoji i od pružanja zainteresiranoj osobi dostatnih podataka na temelju kojih ona može utvrditi sadrži li odluka nedostatke zbog kojih se može osporavati njezina valjanost (vidjeti, analogijom, presudu od 8. svibnja 2013., ENI/Komisija, C-508/11 P, t. 71.).
- 40 Što se tiče, među ostalim, dokaza na koje se pozvao Alstom u točkama 90. do 150. svojeg odgovora na Obavijest o utvrđenim činjenicama radi obaranja pretpostavke da je stvarno izvršavao odlučujući utjecaj, iako se čini da Komisija u spornoj odluci nije pojedinačno razmotrila svaki od tih dokaza, ona je ipak zainteresiranoj osobi pružila dostatne podatke na temelju kojih ona može utvrditi je li takva odluka osnovana ili sadrži nedostatke zbog kojih se može osporavati njezina valjanost i čime se omogućuje Općem sudu izvršavanje sudskog nadzora nad zakonitošću spomenute odluke (vidjeti u

tom smislu, osobito, presude od 28. lipnja 2005., Dansk Rørindustri i dr./Komisija, C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P do C-208/02 P i C-213/02 P, Zb., str. I-5425., t. 462., kao i gore navedena ENI/Komisija, t. 72.).

41 Kako je istaknuo nezavisni odvjetnik u točki 28. svojeg mišljenja, treba ustvrditi da je Komisija, u svom detaljnom obrazloženju pripisivanja Alstomu odgovornosti za povredu o kojoj je riječ, prema metodi „dvostruke osnove“, kako je izložena u spornoj odluci, provela općenitu ocjenu argumenata koje je iznio Alstom u točkama 90. do 150. svojega odgovora na Obavijest o utvrđenim činjenicama, u dijelu u kojem su ti argumenti bili relevantni za obaranje pretpostavke o stvarnom izvršavanju odlučujućeg utjecaja.

42 Što se tiče odluke kao što je sporna odluka koja, kao što je već istaknuto u točki 37. ove presude, pripisivanje povrede koju je počinilo društvo kći društvu majci temelji na metodi „dvostruke osnove“, kombinirajući pretpostavku o stvarnom izvršavanju odlučujućeg utjecaja s dokazima koji su detaljno izneseni u toj odluci, takva općenita ocjena načelno je sukladna stupnju obrazlaganja koji se zahtijeva od Komisije jer se njome omogućuje društvu majci da ocijeni razloge zbog kojih mu je Komisija odlučila pripisati odgovornost za povredu koju je počinilo njegovo društvo kći.

43 Društva grupe Alstom nisu, nadalje, objasnila u kojoj mjeri ih je navodno nedostatno obrazloženje sporne odluke spriječilo u tome da učinkovito zaštite svoja prava pred Općim sudom ili je spriječilo potonjeg u izvršavanju njegovog nadzora. Naprotiv, detaljno ispitivanje argumenata Alstoma za obaranje pretpostavke o odlučujućem utjecaju, a koje je proveo Opći sud u točkama 93. do 97. pobijane presude, prije pokazuje da je Alstom mogao učinkovito zaštititi svoja prava pred Općim sudom i da je taj sud mogao izvršavati svoj nadzor (vidjeti, analogijom, rješenja od 7. veljače 2012., Total i Elf Aquitaine/Komisija, C-421/11 P, t. 57., i od 13. rujna 2012., Total i Elf Aquitaine/Komisija, C-495/11 P, t. 50.).

44 Osim toga, kad je riječ o stupnju potrebnog obrazlaganja, treba najprije istaknuti da, za razliku od situacije o kojoj je riječ u predmetu povodom kojega je donesena presuda od 29. rujna 2011., Elf Aquitaine/Komisija (C-521/09 P, Zb., str. I-8947.), na koju se pozivaju društva grupe Alstom, ta društva nisu, u ovom slučaju, bila suočena s prvom odlukom Komisije u kojoj se potonja, promijenivši svoj uobičajeni pristup, samo oslonila na pretpostavku o izvršavanju odlučujućeg utjecaja društva majke na društvo kćer radi pripisivanja povrede društvu majci (vidjeti, analogijom, gore navedeno rješenje od 7. veljače 2012., Total i Elf Aquitaine/Komisija, t. 58.).

45 Naposljetku, suprotno tvrdnjama društava grupe Alstom, Komisiju ništa nije sprečavalo da se, u okviru postupka u kojem ispituje može li se Alstomu pripisati povreda koju su počinila njegova društva kćeri, osloni, osobito, na dokaze koje su pružile treće osobe, u ovom slučaju društva grupe Areva.

46 Iz toga slijedi da prvi dio prvog žalbenog razloga koji su istaknula društva grupe Alstom treba odbiti.

ii) O drugom dijelu prvog žalbenog razloga koji su istaknula društva grupe Alstom

47 Drugim dijelom svojeg prvog žalbenog razloga, koji se odnosi na točku 200. pobijane presude, društva grupe Alstom prigovaraju Općem sudu da nije sankcionirao Komisiju zato što nije posebno obrazložila činjenicu da je Alstomu i Arevi T&D SA izrekla novčanu kaznu za čije su plaćanje solidarno odgovorni iako više nisu tvorili jednog poduzetnika u vrijeme donošenja osporavane odluke.

48 Ovaj drugi dio prvog žalbenog razloga treba odbiti.

49 Ustaljena je sudska praksa da se, ako se protupravno ponašanje društva kćeri može pripisati njegovom društvu majci, može smatrati da ta društva tijekom razdoblja povrede čine jedinstvenu gospodarsku jedinicu, pa samim time i jedinstvenog poduzetnika u smislu prava tržišnog natjecanja Unije. U tim je

okolnostima zbog toga Komisiji dopušteno smatrati društvo majku solidarno odgovornim za protupravno ponašanje svojega društva kćeri tijekom spomenutog razdoblja i, slijedom toga, solidarno odgovornim za plaćanje novčane kazne izrečene društvu kćeri (vidjeti u tom smislu, osobito, gore navedenu presudu *Alliance One International i Standard Commercial Tobacco/Komisija i Komisija/Alliance One International i dr.*, t. 44. i 47. kao i navedena sudska praksa).

50 U svjetlu ovog dobro utvrđenog načela Opći sud je ispravno presudio, u točki 200. pobijane presude, da je Komisija spornom odlukom mogla smatrati da činjenica da, u vrijeme donošenja Komisijine odluke o povredi, društvo kći koje je počinilo povredu i društvo majka kojem se povreda mogla pripisati više nisu bili dijelom iste gospodarske jedinice, a time i istoga poduzetnika u smislu članka 81. UEZ-a, ne može biti prepreka Komisiji da iskoristi ovlast za izricanje novčane kazne koju solidarno moraju platiti ta društva, tako da specifično obrazloženje nije bilo potrebno u pogledu te točke.

51 U tim se okolnostima, budući da iz ispitivanja prvog dijela prvog žalbenog razloga koji su istaknula društva grupe Alstom slijedi da je osporavana odluka obrazložena do potrebnog pravnog standarda utoliko što je Alstom bio upoznat s razlozima kojima se Komisija rukovala u pripisivanju Alstomu protupravnog ponašanja njegovih društava kćeri i da je Opći sud mogao izvršavati svoj nadzor, Općem sudu ne može prigovoriti da nije sankcionirao Komisiju zato što nije pružila posebno obrazloženje o pitanju izricanja novčane kazne koju solidarno moraju platiti društva koja više ne čine istog poduzetnika.

52 O tome je, *a fortiori*, riječ kada se, kako je u bitnome istaknuo nezavisni odvjetnik u točkama 39. i 40. svojega mišljenja, izricanje takve novčane kazne društvima koja više ne tvore istog poduzetnika u trenutku donošenja odluke Komisije ne razlikuje od prijašnje prakse Komisije, tako da potreban stupanj obrazlaganja može biti niži.

53 Iz toga slijedi da drugi dio prvog žalbenog razloga koji su istaknula društva grupe Alstom i, slijedom toga, taj prvi žalbeni razlog, u cijelosti moraju biti odbijeni.

b) O prvom žalbenom razlogu koji je istaknula Areva i drugom žalbenom razlogu koji su istaknula društva grupe Alstom, koji se temelje na povredi obveze obrazlaganja koju ima Opći sud

54 Kao prvo, valja podsjetiti da, prema ustaljenoj sudskoj praksi, iz obrazloženja presude mora jasno i nedvosmisleno slijediti ocjena Općeg suda, tako da zainteresirane osobe mogu utvrditi razloge za donesenu odluku i tako da Sud može izvršavati sudski nadzor (vidjeti, osobito, gore navedenu presudu *ENI/Komisija*, t. 74.).

55 Obveza obrazlaganja ipak ne nalaže Općem sudu da pruži obrazloženje kojim bi se, iscrpno i točku po točku, odgovorilo na sve argumente koje su iznijele stranke u sporu. Obrazloženje, dakle, može biti implicitno pod uvjetom da se njime omogućuje zainteresiranim osobama da saznaju razloge zbog kojih Opći sud nije prihvatio njihove argumente, a Sudu da raspolaže dostatnim elementima za izvršavanje svojeg nadzora (vidjeti, osobito, presudu od 11. srpnja 2013., *Ziegler/Komisija*, C-439/11 P, t. 82.).

56 Osim toga, u okviru ispitivanja zakonitosti iz članka 263. UFEU-a, sud Unije nikako ne može zamijeniti vlastito obrazlaganje onim tvorca pobijanog akta (vidjeti, osobito, presudu od 24. siječnja 2013., *Frucona Košice/Komisija*, C-73/11 P, t. 89. i navedena sudska praksa).

57 Međutim, Općem sudu ne može se prigovoriti da je zamijenio vlastito obrazloženje, kad je riječ o pripisivanju društvu majci povrede koju je počinilo njezino društvo kći, onim Komisije, ako se razlozi za presudu o kojoj je riječ odnose na dokaze koje su tužitelji iznijeli pred Općim sudom radi obaranja

pretpostavke o stvarnom izvršavanju odlučujućeg utjecaja, a koje Opći sud mora ispitati u okviru nadzora zakonitosti sporne odluke (vidjeti, u tom smislu, gore navedena rješenja od 7. veljače 2012., Total i Elf Aquitaine/Komisija, t. 65., i od 13. rujna 2012., Total i Elf Aquitaine/Komisija, t. 60.).

i) O prvom dijelu drugog žalbenog razloga koji su istaknula društva grupe Alstom

- 58 Prvim dijelom svojeg drugog žalbenog razloga društva grupe Alstom prigovaraju Općem sudu da je, u točkama 102. do 110. pobijane presude, vlastito obrazloženje zamijenio onim Komisije. U tim točkama Opći sud je ispitao dokaze koje je iznio Alstom u točkama 90. do 150. svojega odgovora na Obavijest o utvrđenim činjenicama radi obaranja pretpostavke o stvarnom izvršavanju odlučujućeg utjecaja, kad je riječ o razdoblju od 7. prosinca 1992. do 8. siječnja 2004. Međutim, navodi se da sporna odluka ne sadrži ocjenu tih dokaza, tako da je Opći sud dodao takvu ocjenu razlozima sporne odluke.
- 59 Takva se argumentacija temelji na premisi prema kojoj u spornoj odluci Komisija nije pravilno ispitala dokaze koje je iznio Alstom u točkama 90. do 150. svojega odgovora na Obavijest o utvrđenim činjenicama.
- 60 Međutim, kako proizlazi iz ispitivanja prvog žalbenog razloga koji su istaknula društva grupe Alstom, ova se premisa ne može prihvatiti, s obzirom na to da je u točki 42. ove presude bilo utvrđeno da sporna odluka sadrži dostatno obrazloženje o pitanju pripisivanja Alstomu povrede koju su počinila njegova društva kćeri, uključujući općenit pristup dokazima koje je iznio Alstom u točkama 90. do 150. svojega odgovora na Obavijest o utvrđenim činjenicama.
- 61 Kako proizlazi iz točke 57. ove presude, Općem sudu se, nadalje, ne može prigovoriti da je, u točkama 102. do 110. pobijane presude, dao detaljniji prikaz ocjene u spornoj odluci koja se odnosi na točke 90. do 150. Alstomovog odgovora na Obavijest o utvrđenim činjenicama, zato što je u tim točkama pobijane presude Opći sud samo detaljnije ispitao argumente i dokaze koje je iznio Alstom tijekom upravnog postupka.
- 62 Iz toga slijedi da prvi dio drugog žalbenog razloga koji su istaknula društva grupe Alstom treba odbiti.

ii) O prvom tužbenom razlogu koji je istaknula Areva i drugom dijelu drugog žalbenog razloga koji su istaknula društva grupe Alstom

– Argumentacija stranaka

- 63 Svojim prvim žalbenim razlogom, koji se odnosi na točke 144. do 152. pobijane presude, Areva prigovara Općem sudu da nije poštovao svoju obvezu obrazlaganja kao ni prava na obranu.
- 64 Kao prvo, u točki 150. pobijane presude Opći sud je zamijenio svoju ocjenu onom Komisije, dodajući u spornu odluku dva nova elementa kako bi odbio tvrdnje prema kojima u razdoblju od 9. siječnja 2004. do 11. svibnja 2004. Areva i Areva T&D Holding nisu imali dovoljno iskustva u sektoru P i D kako bi mogli stvarno izvršavati odlučujući utjecaj na ponašanje Areve T&D SA i Areve T&D AG (u daljnjem tekstu, zajedno nazvani: društva kćeri P i D).
- 65 Ti se novi elementi sastoje od tvrdnje prema kojoj se ne može isključiti da su Areva i Areva T&D Holding mogli steći znanje o P i D sektoru tijekom razdoblja između sklapanja ugovora o prodaji Alstomovih društava kćeri P i D u rujnu 2003., i stvarnog prijenosa tih društava kćeri 8. siječnja 2004., kao i tvrdnje prema kojoj se također ne može isključiti da je zapošljavanje novog direktora za ta društva kćeri izvan grupe omogućilo Arevi stručno znanje u tom sektoru.

- 66 Nadalje, na temelju razmatranja Općeg suda nije moguće razumjeti razloge zbog kojih on nije prihvatio argumente koje je iznijela Areva. Stoga pobijana presuda sadrži nedostatan obrazloženje.
- 67 Naposljetku, Opći sud je također povrijedio Arevina prava na obranu. Oslanjajući se na elemente koji su zapravo pretpostavke ili hipotetski scenariji, Opći sud je pretpostavku o stvarnom izvršavanju odlučujućeg utjecaja učinio neoborivom i Arevi nametnuo nemogući teret dokazivanja (*probatio diabolica*) kad je riječ o njezinim nastojanjima da dokaže da nije stvarno izvršavala odlučujući utjecaj na svoja društva kćeri P i D, zahtijevajući od nje da pruži negativan dokaz o svojem nemiješanju u ponašanje potonjih. Opći sud nije pružio mogućnost Arevi da se izjasni o ova dva elementa u spornoj odluci.
- 68 Drugim dijelom svojeg drugog žalbenog razloga društva grupe Alstom prigovaraju Općem sudu da je povrijedio svoju obvezu obrazlaganja u bitnome se oslanjajući na isti argument koji je iznijela Areva u svojem prvom tužbenom razlogu.
- 69 Komisija osporava te argumente. Ona osobito ističe da je žalbeni razlog koji je istaknula Areva nedopušten zato što njime potonja zapravo kritizira ocjenu dokaza koju je izvršio Opći sud.

– Ocjena Suda

- 70 Kao prvo, valja odbiti kao nedopuštenu argumentaciju koju je Areva po prvi put iznijela u svojoj replici, kojom ona prigovara Općem sudu da nije sankcionirao Komisiju zbog povrede njezine obveze obrazlaganja u okviru analize stvarnog izvršavanja odlučujućeg utjecaja Areve na društva kćeri P i D.
- 71 Ta je argumentacija bitno drukčija od argumenata koje je iznijela Areva u svojoj žalbi, koji se odnose samo na obvezu obrazlaganja koju ima Opći sud.
- 72 Valja utvrditi da takva argumentacija predstavlja, na temelju pravila iz članaka 127. i 190. Poslovnika, novi razlog, iznesen tijekom postupka, koji treba odbiti kao nedopušten zato što se ne temelji na pravnim ili činjeničnim pitanjima za koja se saznalo tijekom postupka pred Sudom (vidjeti, osobito, presudu od 19. prosinca 2013., Siemens i dr./Komisija, C-239/11 P, C-489/11 P i C-498/11 P, t. 371. kao i navedenu sudsku praksu).
- 73 Kao drugo, valja ispitati, u pogledu sudske prakse citirane u točkama 54. do 57. ove presude, argument koji su istaknuli Areva i društva grupe Alstom, prema kojem je u točki 150. pobijane presude Opći sud obrazloženju sporne odluke dodao dva navodno nova elementa, na koja se upućuje u točki 64. ove presude.
- 74 U tom smislu, valja ispitati točku 150. pobijane presude u kontekstu ocjene Općeg suda u točkama 144. do 152. te presude kao odgovor na treći tužbeni razlog kojim su društva grupe Areva pred Općim sudom tvrdila da društva majke Areva i Areva T&D Holding nisu imala dovoljno iskustva u sektoru P i D da bi mogla stvarno izvršavati odlučujući utjecaj na ponašanje društava kćeri P i D.
- 75 Kako je, u bitnome, istaknuo nezavisni odvjetnik u točkama 65. do 71. svojega mišljenja, takvo ispitivanje otkriva da Opći sud nije u točki 150. pobijane presude dodao dva nova elementa obrazloženju sporne odluke, zamijenivši tako svoje obrazloženje onim iz sporne odluke, već je samo, u kontekstu svojeg nadzora zakonitosti te odluke, detaljno odgovorio na argumente iznesene pred njim radi obaranja pretpostavke o stvarnom izvršavanju odlučujućeg utjecaja, zato što se povreda o kojoj je riječ ne može pripisati društvima majkama Arevi i Arevi T&D Holding zato što ona nisu imala dovoljno iskustva u sektoru P i D.
- 76 Kao treće, valja odbiti argument Areve prema kojem ocjena Općeg suda o dvama novim elementima dodanima spornoj odluci njoj ne omogućuju da shvati na koji način ti elementi mogu opravdati utvrđenje o stvarnom izvršavanju odlučujućeg utjecaja.

- 77 U tom je pogledu dovoljno istaknuti da se, kako slijedi iz točke 75. ove presude, utvrđenje o stvarnom izvršavanju odlučujućeg utjecaja ne temelji na dvama elementima na koje se poziva Areva, već oni samo tvore argumente koje je Opći sud iznio kao odgovor na argumentaciju društava grupe Areva u upravnom postupku i nakon toga pred Općim sudom, prema kojoj društva majke navedene grupe nisu mogla stvarno izvršavati odlučujući utjecaj na predmetna društva kćeri zbog nedostatka njihovog iskustva u sektoru P i D.
- 78 Kao četvrto, valja odbiti argumenatciju Areve koja se temelji na povredi pravâ na obranu, utoliko što se ona nije mogla izjasniti o tim dvama navodno novim elementima. Prava na obranu nikako nisu mogla biti povrijeđena zato što iz točke 75. ove presude slijedi da je navedene elemente Opći sud iznio kao odgovor na argumente koje su istaknula sama društva grupe Areva.
- 79 Kao peto, kao neosnovan također treba odbiti argument Areve prema kojem su prava na obranu povrijeđena time što joj je sud nametnuo nemoguć teret dokazivanja (*probatio diabolica*), koji se sastojao od obveze pružanja negativnog dokaza o nepostojanju njezinog miješanja u ponašanje njezinih društava kćeri.
- 80 Pristup Općeg suda u pogledu dokaza koje su iznijela društva grupe Areva radi obaranja pretpostavke o stvarnom izvršavanju odlučujućeg utjecaja nije, gledano u cjelini, nametanje tereta nemogućeg dokazivanja (*probatio diabolica*). Iz sudske prakse slijedi da je na subjektima koji žele oboriti spomenutu pretpostavku da podnesu dokaze o gospodarskim, organizacijskim i pravnim vezama između društva kćeri o kojem je riječ i njegovog društva majke za koje oni smatraju da dokazuju da ona nisu tvorila jedinstven gospodarski subjekt (gore navedena presuda Elf Aquitaine/Komisija, t. 65.).
- 81 Činjenica da je teško predočiti dokaz potreban za obaranje pretpostavke ne znači sama po sebi da je ta pretpostavka stvarno neoboriva, osobito kad su subjekti na koje se ta pretpostavka primjenjuje u najboljem položaju za pronalaženje tog dokaza u svojoj sferi djelatnosti (gore navedena presuda Elf Aquitaine/Komisija, t. 70.).
- 82 S obzirom na sve prethodno navedeno, prvi žalbeni razlog koji je istaknula Areva i drugi dio drugog žalbenog razloga koji su istaknula društva grupe Alstom treba odbiti.
- iii) O četvrtom dijelu drugog žalbenog razloga koji su istaknula društva grupe Alstom
- 83 Četvrtim dijelom svojeg drugog žalbenog razloga društva grupe Alstom prigovaraju Općem sudu da njegova pobijana presuda sadrži dvostruki nedostatak u obrazloženju, utoliko što se na temelju točke 206. te presude ne može utvrditi razloge zbog kojih je, s jedne strane, Komisija mogla, ne obrazloživši spornu odluku u tom smislu, izreći novčane kazne pravnim subjektima koji više nisu tvorili gospodarsku jedinicu u trenutku donošenja sporne odluke i, s druge strane, sudska praksa koju su ta društva navela nije bila relevantna.
- 84 U tom smislu, uzimajući u obzir razmatranja iz točaka 49. i 50. ove presude, dovoljno je ustvrditi da Opći sud nije pogrešno primijenio pravo presudivši, u točki 200. pobijane presude, da se Komisiji ne može prigovoriti da nije posebno obrazložila novčanu kaznu izrečenu Alstomu i Arevi T&D SA, za čije plaćanje su solidarno odgovorne, s obzirom na činjenicu da ta društva na dan donošenja sporne odluke više nisu tvorila jedinstven gospodarski subjekt i, u točki 206., da ne proizlazi iz sudske prakse da se samo onim društvima koja su tvorila gospodarsku jedinicu na donošenje odluke kojom se izriče novčana kazna može izreći novčana kazna za čije plaćanje su solidarno odgovorna.
- 85 Stoga četvrti dio drugog žalbenog razloga koji su istaknula društva grupe Alstom treba odbiti.

86 Iz toga slijedi da prvi žalbeni razlog koji je istaknula Areva kao i drugi žalbeni razlog koji su istaknula društva grupe Alstom, uz iznimku trećeg dijela drugog žalbenog razloga, koji će se ispitati naknadno, treba odbiti.

c) O trećem žalbenom razlogu koji su istaknula društva grupe Alstom, temeljenom na povredi članka 101. UFEU-u, posebice pravilâ o pripisivanju povrede kao i pravnih načela o pravičnom suđenju i presumpciji nevinosti

i) O prvom dijelu trećeg žalbenog razloga koji su istaknula društva grupe Alstom

87 Prvim dijelom svojeg trećeg žalbenog razloga društva grupe Alstom prigovaraju Općem sudu da je, u svojoj primjeni pretpostavke o izvršavanju odlučujućeg utjecaja, kako je izvršena u točkama 84. do 110. pobijane presude, koristio definiciju izvršavanja odlučujućeg utjecaja društva majke na svoje društvo kćer koja ni na koji način ne odražava stvarno ponašanje na tržištu o kojem je riječ i time tu pretpostavku učinio neoborivom.

88 Društva grupe Alstom posebno ističu da je Opći sud, izvevši zaključak o stvarnom izvršavanju odlučujućeg utjecaja samo iz činjenice postojanja organizacijskih, gospodarskih i pravnih veza između društva majke i jednog od njegovih društava kćeri, a ne iz točnih činjenica povezanih s nekim stvarnim ponašanjem na tržištu o kojem je riječ, prešao granice razumnog nametnuvši Alstomu nemoguć teret dokazivanja (*probatio diabolica*), s obzirom na to da je to društvo moglo oboriti pretpostavku o stvarnom izvršavanju odlučujućeg utjecaja samo nijećući postojanje tih veza i, prema tome, vlastito postojanje.

89 U tom smislu, najprije valja utvrditi da, suprotno tvrdnjama društava grupe Alstom, Opći sud nije izveo zaključak o stvarnom izvršavanju odlučujućeg utjecaja samo iz postojanja činjenice organizacijskih, gospodarskih i pravnih veza između društva majke i jednog od njegovih podružnica.

90 U točki 103. pobijane presude Opći sud je utvrdio da dokumenti koje je predočio Alstom tijekom upravnog postupka potvrđuju činjenicu da je uprava grupe Alstom, pod Alstomovom odgovornošću, sudjelovala u utvrđivanju djelovanja na tržištu u pogledu Alstomovog sektora P i D i različitih segmenata njegovih djelatnosti, te da je trajno nadzirala provedbu takvog djelovanja od strane tog sektora i različite segmente njegovih djelatnosti.

91 Nadalje, kako je ispravno istaknula Komisija, u situaciji u kojoj se može primijeniti pretpostavka o stvarnom izvršavanju odlučujućeg utjecaja, njezinim uključivanjem, prema potrebi, u primjenu metode „dvostruke osnove“, kakva je korištena u ovom slučaju, od Komisije se ne može zahtijevati da dokaže da je društvo majka stvarno koristilo organizacijske, gospodarske i pravne veze koje karakteriziraju njegov odnos s njegovim društvima kćerima u kontekstu točno određenih činjenica povezanih s nekim stvarnim ponašanjem na tržištu zato što bi takva obveza tu pretpostavku učinila beskorisnom.

92 Nadalje, kako slijedi iz točaka 80. i 81. ove presude, Općem sudu se ne može prigovoriti da je stvarno primijenio neoborivu verziju te pretpostavke namećući Alstomu nemoguć teret dokazivanja (*probatio diabolica*) u pogledu dokaza koje je potonji pružio radi obaranja te pretpostavke.

93 Naposljetku, kad je riječ o sukladnosti pretpostavke o stvarnom izvršavanju odlučujućeg utjecaja s pravnim načelima prava na pravično suđenje i pretpostavke nedužnosti, Sud je već presudio da je ta pretpostavka proporcionalna legitimnom cilju koji se želi postići te, stoga, ostaje u prihvatljivim granicama zato što se njome nastoji postići ravnoteža između, s jedne strane, važnosti cilja suzbijanja ponašanja koja se protive pravu tržišnog natjecanja, osobito članku 81. UEZ-a, i sprečavanja njihovog ponavljanja i, s druge strane, zahtjeva nekih općih načela prava Unije kao što su načela pretpostavke nedužnosti, načela individualizacije kazni i sankcija i pravne sigurnosti kao i načela

prava na obranu, u što je uključeno načelo jednakosti oružja. Ta je pretpostavka oboriva ponajprije zbog tog razloga (vidjeti, u tom smislu, osobito gore navedenu presudu ENI/Komisija, t. 50., i presudu od 18. srpnja 2013., Schindler Holding i dr./Komisija, C-501/11 P, t. 107. i 108.).

94 Stoga prvi dio trećeg žalbenog razloga koji su istaknula društva grupe Alstom treba odbiti.

ii) O drugom dijelu trećeg žalbenog razloga koji su istaknula društva grupe Alstom

95 Drugim dijelom svojeg trećeg žalbenog razloga društva grupe Alstom prigovaraju Općem sudu da je pogrešno primijenio pravo potvrdivši, u točkama 144. do 152. pobijane presude, spornu odluku u dijelu u kojem se njome utvrđuje stvarno izvršavanje odlučujućeg utjecaja Areve T&D Holding nad Arevom T&D SA i Arevom T&D AG tijekom razdoblja od 9. siječnja do 11. svibnja 2004. Kako bi opravdao Komisijinu ocjenu, Opći sud se u točki 150. te presude oslonio na dva elementa koja je Areva već kritizirala u kontekstu svojeg prvog žalbenog razloga, koji su navedeni u točki 65. ove presude.

96 U tom smislu valja utvrditi da se argumenti koje su u tom kontekstu istaknula društva grupe Alstom u većoj mjeri preklapaju s onima koje je istaknula Areva u svom prvom žalbenom razlogu protiv istih točaka pobijane presude.

97 Međutim, te je argumente Sud već odbio u točki 77. ove presude u kontekstu odgovora na prvi žalbeni razlog koji je istaknula Areva, iz kojega proizlazi da je Opći sud, kad je ispitivao skup argumenata koje je istaknula Areva radi obaranja pretpostavke o stvarnom izvršavanju odlučujućeg utjecaja, analizirao argumente koje je navela Areva i utvrdio, izrazivši se odmjereno i oprezno, da se tim elementima nije mogao dokazati nedostatak stvarnog izvršavanja odlučujućeg utjecaja.

98 Postupivši na taj način, Opći sud nije, kako je rečeno u točkama 80., 81. i 92. ove presude, Alstomu nametnuo nemoguć teret dokazivanja (*probatio diabolica*) učinivši tako pretpostavku o stvarnom izvršavanju odlučujućeg utjecaja neoborivom.

99 Osim toga, u dijelu u kojem prigovara Općem sudu da je izvršio netočnu ocjenu tih dvaju elemenata a da ni na koji način nije dokazao da su ti elementi iskrivljeni, Alstomov je argument nedopušten.

100 Iz toga slijedi da s obzirom na to da se drugi dio trećeg žalbenog razloga koji su istaknula društva grupe Alstom ne može prihvatiti, taj treći žalbeni razlog treba odbiti u cijelosti.

2. O žalbenim razlozima koji se odnose na primjenu pravila o solidarnoj odgovornosti za plaćanje novčanih kazni

101 Areva, u okviru svojeg drugog i trećeg žalbenog razloga, i društva grupe Alstom, u okviru, s jedne strane, trećeg dijela svojeg drugog žalbenog razloga i, s druge strane, svojeg četvrtog žalbenog razloga, ističu da je Opći sud više puta pogrešno primijenio pravo kod tumačenja i primjena pravila o solidarnoj odgovornosti za plaćanje novčanih kazni koje je Komisija izrekla raznim pravnim osobama koje su solidarno odgovorne na osnovi činjenice da tvore istog poduzetnika za kojeg je utvrđeno da je povrijedio pravo tržišnog natjecanja Unije.

102 Prva skupina argumenata koje ističu društva žalitelji tiču se *de facto* solidarne odgovornosti za plaćanje novčane kazne koju je Komisija izrekla Arevi i Alstomu u njihovom svojstvu sukcesivnih društava majki društava kćeri koja su počinila povrede prava tržišnog natjecanja, što je, kako tvrde ta društva, Opći sud propustio sankcionirati iako je to protivno osobito načelu pravne sigurnosti i načelu individualnog odmjeravanja kazni i sankcija.

103 Druga skupina argumenata, koja se prema spomenutim žaliteljima temelji na povredi tih načela kao i članka 7. UEZ-a i obveze obrazlaganja, tiče se nekih razmatranja koja se nalaze u pobijanoj presudi a u svezi s unutarnjim odnosom kojim se utvrđuje solidarna odgovornost, to jest skupa načela koja je utvrdio Opći sud a koja uređuju utvrđivanje udjela u novčanoj kazni koju plaćaju solidarni sudužnici u svojem internom odnosu jednom kad je čitavu novčanu kaznu Komisiji platio jedan ili više od tih sudužnika.

a) O argumentima koji se odnose na *de facto* solidarnu obvezu nametnutu društvima majkama Arevi i Alstomu

i) Argumentacija stranaka

104 Društva žalitelji prigovaraju Općem sudu da nije poštovao načela pravne sigurnosti i individualnog određivanja kazni i sankcija time što nije doveo u pitanje Komisijinu primjenu pravila o solidarnoj odgovornosti za plaćanje novčanih kazni ka je ona nametnula Alstomu i Arevi, dvama sukcesivnim društvima majkama društava kćeri koja su počinila povrede pravila tržišnog natjecanja Unije, *de facto* solidarnu odgovornost iako ta društva majke nisu nikad među sobom tvorila gospodarsku jedinicu.

105 Areva dodaje da Opći sud također nije poštovao spomenuta načela kad je, u okviru provedbe svoje neograničene nadležnosti, izrekao izmijenjene novčane kazne, što također ima za učinak *de facto* solidarnu odgovornost.

106 Društva grupe Alstom ističu da ta *de facto* solidarna odgovornost izvire, s jedne strane, iz činjenice da je iznos od 25.500.000 EUR, koji je Opći sud smanjio na 20.400.000 EUR, izrečen solidarno Arevi i društvima kćerima P i D, u potpunosti uključen u iznos od 53.550.000 EUR, koji je Opći sud smanjio na 48.195.000 EUR, izrečen solidarno Alstomu i njegovom bivšem društvu kćeri Arevi T&D SA, i, s druge strane, iz činjenice da zbroj maksimalnih iznosa za koja su sukcesivna društva majke odgovorna premašuje iznos koji treba platiti društvo kći.

107 Učinak takve „kaskadne“ metode određivanja novčane kazne je uspostavljanje *de facto* solidarne odgovornosti između Alstoma i Areve, jer iznos koji je Komisija stvarno naplatila od jednog društva majke ima izravan učinak na iznos koji Komisija može zahtijevati od drugog društva majke iako ta društva nisu nikada bila dijelom istog poduzetnika, u smislu pravila prava tržišnog natjecanja Unije. Osim toga, takva tehnika ne dopušta društvima majkama o kojima je riječ da sigurno saznaju točan iznos novčane kazne koju svako od njih mora platiti.

108 U presudi od 13. rujna 2010., Trioplast Industrier/Komisija (T40/06, Zb., str. II-4893.), Opći sud je potvrdio, u kontekstu sukcesivnih društava majki od društava kćeri koja su počinila povrede prava tržišnog natjecanja u biti istovjetnom ovim predmetima, da je takva metoda određivanja vanjskog odnosa solidarne odgovornosti protivna načelu individualnog odmjeravanja kazni i sankcija.

109 Komisija, kao prvo, smatra, da su žalbeni razlozi koje su istaknula društva žalitelji novi i stoga nedopušteni jer se njima prigovara Općem sudu da nije sankcionirao Komisiju zato što je ustanovila *de facto solidarnost* između društava majki Areve i Alstoma. Ovo su žalbeni razlozi koje su spomenuta društva propustila istaknuti u prvom stupnju kad su to mogla učiniti. Žalbeni razlozi u svezi s pravilima o solidarnoj odgovornosti istaknuti pred Općim sudom odnosili su se samo na stvarnu ili *de iure* solidarnu odgovornost između Areve T&D SA i svakog pojedinog od njezinih sukcesivnih društava majki Alstoma i Areve, kako je definirano u spornoj odluci.

110 U pogledu merituma, Komisija podredno ističe da prijenos Areve T&D SA za vrijeme razdoblja povrede o kojem je riječ dovodi do dvostruke solidarne odgovornosti tog društva kćeri sa svakim od njegovih sukcesivnih društava majki. Međutim, iako metoda korištena u ovom slučaju radi utvrđivanja

solidarne odgovornosti može imati za posljedicu preklapanje iznosa koje se može zahtijevati od Areve i Alstoma, iz toga ne slijedi da su ta društva *de iure* solidarno odgovorna. Naime, s pravnog gledišta, jedino je važna solidarna odgovornost svakog društva majke s prenesenim društvom kćeri.

- 111 Osim toga, kad je društvo kći solidarno odgovorno sa svojim sukcesivnim društvama majkama, tada ne može biti suprotno pravu Unije izračunavati novčanu kaznu koju moraju platiti ta društva na osnovi punog početnog iznosa, koji je identičan početnom iznosu izrečenom društvu kćeri. Suprotno onome što tvrde društva žalitelji, u točki 74. gore navedene presude Trioplast Industrier/Komisija, Opći sud je potvrdio zakonitost te metode koja je, štoviše, povoljnija za društva majke o kojima je riječ od drugih metoda koje su se mogle koristiti u takvim slučajevima.

ii) Ocjena Suda

– O dopuštenosti

- 112 Komisija ističe prigovor nedopuštenosti u pogledu argumenata društava žalitelja *de facto* solidarne odgovornosti koju je Komisija odredila između društava majki Areve i Alstoma, navodeći da društva žalitelji nisu istaknula takve argumente u svojoj prvostupanjskoj tužbi. Ona su u prvom stupnju samo kritizirala *de iure* solidarnu odgovornost između Areve T&D SA i svakog pojedinog od njezinih sukcesivnih društava majki. Stoga je ovdje riječ o iznošenju novih razloga koji su nedopušteni u žalbi.
- 113 U tom smislu, iz ustaljene sudske prakse proizlazi da bi se dopuštanjem stranci da po prvi put pred Sudom iznese novi razlog, koji nije istaknula pred Općim sudom, toj stranci dopustilo da pred Sudom pokrene spor širi od onoga o kojem je odlučivao Opći sud. U žalbenom postupku nadležnost Suda je načelno ograničena na ispitivanje ocjene koju je Opći sud proveo o razlozima koji su se raspravljali pred njim (vidjeti osobito gore navedenu presudu Alliance One International i Standard Commercial Tobacco/Komisija, t. 111.).
- 114 Međutim, argument koji nije bio istaknut u prvom stupnju ne predstavlja novi razlog koji je nedopušten u stadiju žalbe ako je samo riječ o proširenju argumentacije već iznesene u kontekstu razloga navedenog u tužbi pred Općim sudom (vidjeti, u tom smislu, osobito gore navedenu presudu Siemens i dr./Komisija, t. 287.).
- 115 Kako je nezavisni odvjetnik, u bitnome, istaknuo u točkama 117. do 120. svojega mišljenja, valja utvrditi da je Alstom, u drugom tužbenom razlogu svoje prvostupanjske tužbe, koji se temelji na povredi pravila o solidarnoj odgovornosti za plaćanje novčanih kazni koja ponajprije izvire iz načela pravne sigurnosti i individualnog odmjeravanja kazni i sankcija, istaknuo argumentaciju kojom se izričito kritizira metoda određivanja novčane kazne, koja se sastoji od uključivanja iznosa novčane kazne za čije je plaćanje Areva solidarno odgovorna sa svojim bivšim društvima kćerima P i D u novčanu kaznu za čije plaćanje je Alstom solidarno odgovoran s Arevom T&D SA.
- 116 Stoga, iako Alstom nije u prvom stupnju izričito istaknuo prigovore protiv uspostavljanja *de facto* solidarnosti od strane Komisije, valja ustvrditi da je posebno kritizirao, po istoj pravnoj osnovi koju je istaknuo u žalbi, metodu na kojoj se takva solidarna odgovornost temelji. Slijedom navedenog, Alstomov argument o *de facto* solidarnoj odgovornosti ne predstavlja novi razlog nedopušten u stadiju žalbe zato što se radi samo o proširenju argumentacije već iznesene u okviru razloga navedenog u tužbi pred Općim sudom.
- 117 Kad je riječ o Arevi, valja utvrditi da je ona pred Općim sudom istaknula tužbeni razlog koji se temelji na povredi pravila o solidarnoj odgovornosti koja izvire iz načela pravne sigurnosti, a djelomično se preklapa s osnovom razloga iznesenog u žalbi kojim se kritizira *de facto* solidarna odgovornost. Iako se tužbeni razlog istaknut u prvom stupnju kao takav odnosio samo na *de iure* solidarnu odgovornost

između Areve T&D SA i Alstoma, činjenica je da je u tom tužbenom razlogu Areva iznijela pitanja koja se tiču dvostruke solidarne odgovornosti nametnute Arevi T&D SA i svakom pojedinom od njezinih sukcesivnih društava majki.

118 Nadalje, kako je istaknula Areva, Opći sud je u izvršavanju svoje neograničene nadležnosti izrekao novčanu kaznu koristeći istu „kaskadnu“ metodu za njezino utvrđivanje. Iz toga slijedi da se Opći sud oslonio na tu metodu, tako da argument koji se temelji na *de facto* solidarnoj odgovornosti koja izvire iz primjene te metode ima svoje porijeklo u pobijanoj presudi te se njegova osnovanost može kritizirati u žalbi (vidjeti, u tom smislu, presudu od 10. travnja 2014., Komisija/Siemens Österreich i dr. i Siemens Transmission & Distribution i dr./Komisija, C-231/11 P do C-233/11 P, t. 102. i navedenu sudsku praksu).

119 U tim okolnostima, valja odbiti prigovor nedopuštenosti koji je istaknula Komisija.

– O meritumu

120 Iz sudske prakse proizlazi da kada se više pravnih osoba može proglasiti osobno odgovornima za sudjelovanje u povredi pravila o tržišnom natjecanju Unije zato što tvore jednog te istog poduzetnika odgovornog za povredu, Komisija ima ovlast, na temelju članka 23. stavka 2. Uredbe br. 1/2003 njima izreći novčanu kaznu za čije su plaćanje solidarno odgovorni (vidjeti, u tom smislu, gore navedenu presudu Komisija/Siemens Österreich i dr. i Siemens Transmission & Distribution i dr./Komisija, t. 39. do 51.).

121 Ipak/Međutim, kada odluči izvršavati tu ovlast izricanja kazni i sankcija, Komisija ne može slobodno utvrditi vanjski odnos solidarne odgovornosti i, osobito, iznos novčane kazne u pogledu kojeg može zahtijevati plaćanje u cijelosti od svakog od solidarnih dužnika (vidjeti, u tom smislu, gore navedenu presudu Komisija/Siemens Österreich i dr. i Siemens Transmission & Distribution i dr./Komisija, t. 52. i 54.).

122 S obzirom na to da je pojam prava Unije o solidarnoj odgovornosti za plaćanje novčane kazne samo izraz *ipso iure* pravnog učinka pojma „poduzetnik“, određivanje iznosa novčane kazne čije plaćanje Komisija može zahtijevati u cijelosti od svakog od solidarnih dužnika proizlazi iz, u svakom pojedinačnom slučaju, primjene tog pojma „poduzetnika“ (vidjeti, u tom smislu, gore navedenu presudu Komisija/Siemens Österreich i dr. i Siemens Transmission & Distribution i dr./Komisija, t. 51. i 57.).

123 U tom smislu valja podsjetiti da je izbor autora Ugovorâ bio korištenje pojma „poduzetnik“ radi označavanja počinitelja povrede prava tržišnog natjecanja, kojeg se može kazniti primjenom članaka 81. UEZ-a i 82. UEZ-a, a ne drugih pojmova poput „društva“ ili „pravne osobe“ (gore navedena presuda Komisija/Siemens Österreich i dr. i Siemens Transmission & Distribution i dr./Komisija, t. 42.).

124 Štoviše, isti je pojam „poduzetnika“ Unijin zakonodavac koristio u članku 23. stavku 2. Uredbe br. 1/2003 radi određivanja subjekta kojem Komisija može izreći novčanu kaznu kako bi kaznila povredu pravila tržišnog natjecanja Unije.

125 Prema ustaljenoj sudskoj praksi, pojam „poduzetnik“, u smislu prava tržišnog natjecanja Unije, znači svaki subjekt koji obavlja gospodarsku djelatnost, neovisno o njegovom pravnom statusu i načinu financiranja. Taj pojam treba shvatiti tako da se njime označava gospodarska jedinica, iako je s pravnog gledišta ta jedinica sastavljena od više fizičkih ili pravnih osoba (vidjeti, osobito, gore navedenu presudu Komisija/Siemens Österreich i dr. i Siemens Transmission & Distribution i dr./Komisija, t. 43.).

- 126 Osim toga, kod utvrđivanja vanjskog odnosa solidarne odgovornosti, to jest odnosa između Komisije i različitih osoba koje tvore poduzetnika od kojih se može zahtijevati plaćanje cjelokupne novčane kazne izrečene tom poduzetniku, Komisija podliježe nekim ograničenjima.
- 127 Tako je Komisija dužna poštovati načelo individualnog odmjeravanja kazni i sankcija koje zahtijeva da se, u skladu s člankom 23. stavkom 3. Uredbe br. 1/2003, iznos novčane kazne za čije plaćanje postoji solidarna odgovornost određuje ovisno o težini povrede za koju je predmetni poduzetnik pojedinačno odgovoran i o njezinom trajanju (gore navedena presuda Komisija/Siemens Österreich i dr. i Siemens Transmission & Distribution i dr./Komisija, t. 52.).
- 128 U istom kontekstu, Komisija također mora poštovati načelo pravne sigurnosti koje zahtijeva da svaka mjera koju donose institucije Unije bude jasna i precizna kako bi se omogućilo zainteresiranim osobama da točno utvrde koja su njihova prava i obveze koje iz nje proizlaze i da u skladu s tim poduzmu odgovarajuće korake (vidjeti, u tom smislu, osobito, presudu od 29. ožujka 2011., ArcelorMittal Luxembourg/Komisija i Komisija/ArcelorMittal Luxembourg i dr., C-201/09 P i C-216/09 P, Zb., str. I-2239., t. 68.).
- 129 U ovom slučaju, mora se utvrditi da metoda koju je izabrala Komisija i potvrdio Opći sud radi utvrđivanja solidarne odgovornosti Areve T&D SA, kao društva kćeri, i njezinih sukcesivnih društava majki Alstoma i Areve, koja se sastojala u uključivanju iznosa novčane kazne za čije plaćanje su Areva i društva grupe Areva, koje je to društvo kći bilo dio, bili solidarno odgovorni, u iznos za čije su plaćanje solidarno odgovorni Alstom i navedeno društvo kći, iako, sama po sebi, ne uspostavlja formalnu vezu solidarne odgovornosti između spomenutih društava majki u stvarnosti ipak može proizvesti iste učinke kao što su oni koji proizlaze iz jedne takve veze.
- 130 Doista, takvo utvrđivanje vanjskog odnosa solidarne odgovornosti može za posljedicu imati određivanje, u početku, jednom od društava majki plaćanja Komisiji svih novčanih kazni za koje su odgovorna sukcesivna društva majke onog društva kćeri koje je počinilo povredu prava tržišnog natjecanja, iako društva majke o kojima je riječ nisu nikad bila dijelom jednog te istog poduzetnika u smislu prava tržišnog natjecanja Unije. Potom, jednom kada je cjelokupni iznos novčane kazne plaćen Komisiji, to društvo majka morat će zahtijevati, prema potrebi, regresnom tužbom pred nacionalnim sudom da mu drugo društvo majka nadoknadi te novčane kazne do visine udjela u tim novčanim kaznama za čije plaćanje je ono odgovorno, izlažući se tako riziku možebitne insolventnosti tog drugog društva majke.
- 131 Takvo utvrđivanje solidarne odgovornosti protivno je načelu individualnog odmjeravanja kazni i sankcija na koje se poziva točka 127. ove presude. Doista, ono Komisiji omogućuje zahtijevanje od jednog od društava majki plaćanje novčane kazne kojom se kažnjavaju povrede za koje je, za drugi dio razdoblja povrede, odgovoran drugi poduzetnik kojem ono ne pripada, u ovom slučaju poduzetnik kojem pripada drugo društvo majka, a ne novčane kazne koja se temelji na udjelu u solidarnoj odgovornosti poduzetnika kojem je pripadalo u vrijeme kada je poduzetnik počinio povredu.
- 132 Osim toga, iako mehanizam solidarne odgovornosti omogućuje Komisiji smanjivanje rizika eventualne insolventnosti jednog od društava koje je sastavni dio tog poduzetnika, što pridonosi ciljevima učinkovitosti njezina djelovanja i odvratanja u području suzbijanja povreda prava tržišnog natjecanja (gore navedena presuda Komisija/Siemens Österreich i dr. i Siemens Transmission & Distribution i dr./Komisija, t. 59.), taj se mehanizam ne može koristiti za prisiljavanje jednog društva na snošenje rizika od insolventnosti drugog društva kada ta društva nisu nikada bila dijelom istog poduzetnika.
- 133 Kada Komisija namjerava učiniti društvo kćer koje je počinilo povredu solidarno odgovornim sa svakim pojedinim od njegovih društava majki s kojima je sukcesivno tvorilo zasebnog poduzetnika tijekom razdoblja povrede, to načelo nalaže da ta institucija odvojeno utvrdi, za svakog od poduzetnika o kojima je riječ, iznos novčane kazne za čije plaćanje su solidarno odgovorna društva koja ga tvore, ovisno o težini povrede za koju je svaki od predmetnih poduzetnika odgovoran i o njezinom trajanju.

- 134 Točno je da iz načela individualnog odmjeravanja kazni i sankcija ne proizlazi da, kod takvog utvrđivanja solidarne odgovornosti, svako društvo mora moći razlučiti iz odluke kojom mu se izriče novčana kazna za čije plaćanje je solidarno odgovoran s jednim ili više drugih društava udio u novčanoj kazni koji mora snositi u svom odnosu sa solidarnim sudužnicima nakon što je Komisiji isplaćen cjelokupni iznos novčane kazne (gore navedena presuda Komisija/Siemens Österreich i dr. i Siemens Transmission & Distribution i dr./Komisija, t. 66.).
- 135 Upravo suprotno, to načelo nalaže da, u pogledu vanjskog odnosa kojim se utvrđuje solidarna odgovornost, u takvom utvrđivanju solidarne odgovornosti svako sukcesivno društvo majka mora iz takve odluke moći razlučiti udio svoje solidarne odgovornosti za plaćanje novčane kazne koji odgovara dijelu novčane kazne društva kćeri koji mu se može pripisati i koji Komisija može od njega zahtijevati.
- 136 U tom smislu također valja utvrditi da ukupan zbroj iznosâ novčane kazne za čije plaćanje su Areva i Alstom bili solidarno odgovorni, to jest iznos od 25.500.000 EUR, koji je Opći sud smanjio na 20.400.000 EUR, i iznos od 53.550.000 EUR, koji je Opći sud smanjio na 48.195.000 EUR, premašuje iznos novčane kazne izrečen spomenutim društvima za čije plaćanje su ta društva solidarno odgovorna zajedno s društvom kćeri Areva T&D SA, to jest 53.550.000 EUR, koji je Opći sud smanjio na 48.195.000 EUR.
- 137 U situaciji kao što je ona u ovom slučaju odgovornost Areve i Alstoma kao društava majki za počinjenu povredu u potpunosti proizlazi iz odgovornosti društva kćeri koje im je sukcesivno pripadalo (vidjeti, analogijom, presudu od 22. siječnja 2013., Komisija/Tomkins, C-286/11 P, t. 43. i 49.).
- 138 Iz toga slijedi da ukupan zbroj iznosâ čije se plaćanje može zahtijevati od društava majki ne može biti veći od iznosa koji to društvo kći mora platiti.
- 139 Osim toga, kada utvrđivanje solidarne odgovornosti, kako je izvršeno u spornoj odluci i potvrđeno u pobijanoj presudi, ne omogućuje društvima majkama o kojima je riječ da točno utvrde iznos novčane kazne koji moraju platiti u pogledu razdoblja za koje je utvrđena njihova solidarna odgovornost za povredu zajedno s njihovim društvom kćeri, mora se također utvrditi povreda načela pravne sigurnosti.
- 140 Ta pravna nesigurnost ne može se ublažiti pravilom o odgovornosti u jednakim udjelima koje se primjenjuje kao standardno pravilo, kao što je ono koje Opći sud navodi u točki 215. pobijane presude, na temelju kojega u nedostatku utvrđenja u Komisijinoj odluci kojom se nekolicini društava izriče novčana kazna za čije plaćanje su solidarno odgovorna, da su neka društva u okviru poduzetnika odgovornija od drugih zbog poduzetnikovog sudjelovanja u zabranjenom sporazumu tijekom određenog razdoblja, valja pretpostaviti da su ona jednako odgovorna i, stoga, da moraju platiti jednak dio novčanih kazni za čije plaćanje su solidarno odgovorna.
- 141 Pravom Unije nije propisano takvo pravilo (gore navedena presuda Komisija/Siemens Österreich i dr. i Siemens Transmission & Distribution i dr./Komisija, t. 70. i 71.). Štoviše, to se pravilo, u svakom slučaju, odnosi samo na unutarnju raspodjelu odgovornosti za plaćanje novčane kazne između solidarnih sudužnika nakon što je novčana kazna isplaćena Komisiji, a ne na određivanje, u pogledu vanjske solidarne odgovornosti, iznosâ koje Komisija može zahtijevati od pravnih osoba koje su bile dijelom svakog od poduzetnika, međusobnih pravnih sljednika, tijekom razdoblja povrede.
- 142 Naposljetku, kako je istaknuo nezavisni odvjetnik u točki 141. svojega mišljenja, argument Komisije prema kojem je ona bila ovlaštena izračunati novčanu kaznu za društvo kćer koje je počinilo povredu i njegova sukcesivna društva majke samo na osnovi početnog iznosa utvrđenog za društvo kćer, ne može dovesti u pitanje zaključak prema kojem definicija solidarne odgovornosti koju je utvrdila Komisija i potvrdio Opći sud predstavlja povredu načelâ pravne sigurnosti i individualnog odmjeravanja kazni i sankcija.

b) Argumenti koji se odnose na unutarnju podjelu novčane kazne između solidarnih sudužnika

i) Argumentacija stranaka

- 143 Kao prvo, društva žalitelji prigovaraju Općem sudu da je povrijedio načela pravne sigurnosti i individualnog odmjeravanja kazni i sankcija presudivši, u točki 215. pobijane presude, da je, s obzirom na pravilo o odgovornosti u jednakim udjelima koje se primjenjuje kao standardno pravilo, spomenuto u točki 140. ove presude, svako od sankcioniranih društava moglo iz sporne odluke razlučiti udio novčane kazne za koji je bilo odgovorno u unutarnjem odnosu s drugim solidarnim sudužnicima zato što je takvo pravilo koje se primjenjuje kao standardno pravilo protivno pojmu solidarne odgovornosti, kako je on predviđen pravom Unije.
- 144 Kao drugo, društva tužitelji ističu da je, oslonivši se na pravilo o odgovornosti u jednakim udjelima, Opći sud pogrešno primijenio pravo utvrdivši, u točki 236. pobijane presude, da Komisija nije dodijelila nacionalnom sudu ili arbitražnom vijeću ovlast utvrđivanja njihovih odgovarajućih udjela u plaćanju novčane kazne. Doista, kada Komisija propusti utvrditi udio svakog sudužnika, ona prešutno tu ovlast delegira trećima, to jest nacionalnom sudu ili arbitražnom vijeću, što je protivno članku 7. UEZ-a.
- 145 Kao treće, društva žalitelji ističu da je, odbijanjem njihovih argumenata koji se temelje na povredi načela pravne sigurnosti i nezakonitog delegiranja ovlasti na temelju pravila o odgovornosti u jednakim udjelima, Opći sud povrijedio svoju obvezu obrazlaganja zato što je, to učinivši, izmijenio sadržaj sporne odluke dodajući joj razloge koji su, štoviše, protivni želji Komisije.
- 146 Komisija smatra da je žalbeni razlog koji se temelji na nezakonitom delegiranju ovlasti novi žalbeni razlog i da je stoga nedopušten te, u svakom slučaju, neutemeljen zato što počiva na pogrešnoj premisi prema kojoj Komisija raspolaže ovlašću za utvrđivanje udjela solidarnih sudužnika u njihovom unutarnjem odnosu, dok se njezina ovlast izricanja sankcija odnosi samo na vanjski odnos kojim se utvrđuje solidarna odgovornost. S druge strane, ona u bitnom dijeli kritiku usmjerenu protiv pravila o odgovornosti u jednakim udjelima, koje je Opći sud naveo u točki 215. pobijane presude, ali zahtijeva od Suda da izmijeni obrazloženje radi odbijanja prigovora koji se temelje na povredi načela pravne sigurnosti i individualnog odmjeravanja kazni i sankcija.

ii) Ocjena Suda

- 147 Kao prvo, valja odbiti prigovor nedopuštenosti koji je istaknula Komisija protiv argumenata društava grupe Alstom o nezakonitom delegiranju ovlasti izricanja sankcija.
- 148 S obzirom na to da neka stranka mora moći osporavati sve razloge u presudi koji su za nju nepovoljni, svaka stranka može, kada je Opći sud spojio dva predmeta i donio jedinstvenu presudu kojom je odlučio o svim tužbenim razlozima koje su iznijele stranke u postupku pred njim, kritizirati ocjene tužbenih razloga koje je pred Općim sudom istaknuo samo tužitelj u drugom spojenom predmetu, pod uvjetom da je ta ocjena za nju nepovoljna (presuda od 11. srpnja 2013., Team Relocations i dr./Komisija, C-444/11 P, t. 34.).
- 149 U svezi s meritumom, kad je riječ o, u prvom redu, argumentima društava žalitelja protiv točaka 215. i 236. pobijane presude, valja ustvrditi da su oni utemeljeni na premisi navedenoj u točki 214. ove presude, prema kojoj ovlasti kojima raspolaže Komisija na temelju članka 23. stavka 2. Uredbe br. 1/2003 za izricanje novčane kazne za čije plaćanje je solidarno odgovorno više pravnih osoba koje tvore jednog poduzetnika uključuju isključivu ovlast određivanja udjela u novčanoj kazni koje ti solidarni sudužnici moraju snositi u svojem unutarnjem odnosu nakon što je cjelokupni iznos novčane kazne isplaćen i obveze prema Komisiji podmirene.

- 150 Prihvaćajući tu premisu, Opći sud je pogrešno primijenio pravo.
- 151 Ovlast izricanja sankcija kojom raspolaže Komisija ograničena je na određivanje iznosa novčane kazne za čije plaćanje su solidarno odgovorne pravne osobe, to jest vanjski odnos solidarne odgovornosti, ali ne uključuje ovlast određivanja udjela u tom iznosu koji snose solidarni sudužnici u okviru njihovog unutarnjeg odnosa solidarne odgovornosti (gore navedena presuda Komisija/Siemens Österreich i dr. i Siemens Transmission & Distribution i dr./Komisija, t. 58.).
- 152 S druge strane, kada ugovorom nisu utvrđeni udjeli sudužnika u novčanoj kazni za čije plaćanje su oni solidarno odgovorni, na nacionalnim sudovima je da utvrde te udjele primjenom nacionalnog prava, poštujući pravo Unije (gore navedena presuda Komisija/Siemens Österreich i dr. i Siemens Transmission & Distribution i dr./Komisija, t. 62).
- 153 Iz toga slijedi da je Opći sud pogrešno primijenio pravo presudivši, u bitnome, u točki 215. pobijane presude da, u nedostatku utvrđenja u Komisijinoj odluci kojom se nekolicini društava izriče novčana kazna za čije plaćanje je solidarno odgovorna, prema kojem su unutar poduzetnika neka društva odgovornija od drugih za sudjelovanje u poduzetnika u zabranjenom sporazumu tijekom određenog razdoblja, treba pretpostaviti da su ona jednako odgovorna i da stoga imaju jednake udjele u iznosima za čije plaćanje su solidarno odgovorni (gore navedena presuda Komisija/Siemens Österreich i dr. i Siemens Transmission & Distribution i dr./Komisija, t. 69.).
- 154 Iz toga također slijedi da Opći sud nije mogao temeljiti svoju odluku na takvom pravilu o odgovornosti u jednakim udjelima, koje se primjenjuje kao standardno pravilo, kako bi zaključio, u točkama 216. i 236. pobijane presude, da su sankcionirana društva mogla nedvosmisleno utvrditi moguće financijske posljedice izricanja novčane kazne za čije plaćanje postoji solidarna odgovornost i da Komisija nije dodijelila svoju ovlast izricanja sankcija nacionalnom sudu ili arbitražnom vijeću.
- 155 Valja međutim podsjetiti da, ako se u obrazloženju presude Općeg suda navede povreda prava Unije ali se njegova izreka temelji na drugim pravnim razlozima, takva povreda nema za posljedicu ukidanje te presude već se obrazloženje mora izmijeniti (vidjeti u tom smislu, osobito, presudu od 9. rujna 2008., FIAMM i dr./Vijeće i Komisija, C120/06 P i C-121/06 P, Zb., str. I-6513., t. 187. i navedena sudska praksa).
- 156 S obzirom na prethodno navedeno, očito je da je Opći sud u navedenim točkama 216. i 236. ispravno odbio argumente koji se temelje na povredi načela pravne sigurnosti i nezakonitog delegiranja ovlasti Komisije.
- 157 S jedne strane, kako Komisija ne raspolaže ovlašću unutarnje raspodjele iznosa novčane kazne za čije plaćanje postoji solidarna odgovornost, od svakog se društva ne može zahtijevati da iz odluke kojom mu se izriče novčana kazna za čije plaćanje je solidarno odgovoran s jednim ili više drugih društava razluči svoj udio u novčanoj kazni koji mora snositi u odnosu sa svojim solidarnim sudužnicima jednom kada je novčana kazna u cijelosti isplaćena Komisiji (gore navedena presuda Komisija/Siemens Österreich i dr. i Siemens Transmission & Distribution i dr./Komisija, t. 66.). Kada ugovorom nije utvrđen taj udio, njega treba utvrditi nacionalni sud. Činjenica da Komisija nije utvrdila taj udio u odluci kojom je izrekla novčanu kaznu za čije plaćanje postoji solidarna odgovornost ne može, sama po sebi, predstavljati povredu načela pravne sigurnosti.
- 158 S druge strane, kako ovlast za unutarnju raspodjelu iznosa novčane kazne za čije plaćanje postoji solidarna odgovornost ima nacionalni sud ili arbitražno vijeće, a ne Komisija, Komisiji se ne može prigovoriti da je nezakonito delegirala takvu ovlast i da u pobijanoj odluci nije utvrdila udjele solidarnih sudužnika u okviru njihovog unutarnjeg odnosa.

- 159 Iz ovih razmatranja slijedi da su tako izneseni žalbeni razlozi, u svakom slučaju, očito neutemeljeni i da je potrebno, zbog pravnih razloga iznesenih u točkama 157. i 158. ove presude, koje treba zamijeniti za one koje je utvrdio Opći sud u točkama 216. i 236. pobijane presude, odbiti žalbe u pogledu ove točke.
- 160 Kao drugo i posljednje, također treba odbiti argument koji se temelji na povredi obveze obrazlaganja koju je počinio Opći sud. Ne može se prigovoriti Općem sudu da je zamijenio vlastito obrazloženje onim iz sporne odluke. Doista, u svojem nadzoru zakonitosti te odluke Opći sud je bio u potpunosti ovlašten odbiti tužbene razloge o kojima je riječ, a koji su se temeljili na razlozima kao što je onaj kojim se potvrđuje standardno pravilo o odgovornosti u jednakim udjelima iako se, u meritumu, taj razlog pokazao pravno pogrešnim.
- 161 S obzirom na sve prethodno navedeno, valja zaključiti da su drugi i treći žalbeni razlog koje je istaknula Areva kao i treći dio drugog žalbenog razloga i četvrti žalbeni razlog koje su istaknula društva grupe Alstom osnovani u dijelu u kojem se njima prigovara Komisiji i Općem sudu da su odredili *de facto* solidarnu odgovornost između Areve i Alstoma i tako povrijedili pravila kojima se uređuje solidarna odgovornost za plaćanje novčanih kazni, koja izvire iz načela pravne sigurnosti i individualnog odmjerenja kazni i sankcija.

3. Četvrti žalbeni razlog koji je istaknula Areva, koji se temelji na povredi načela proporcionalnosti i jednakosti postupanja prilikom određivanja novčane kazne koja joj je izrečena

i) Argumentacija stranaka

- 162 Areva ističe da je Opći sud, u izvršavanju svoje neograničene nadležnosti, morao ocijeniti je li iznos novčane kazne izrečen Arevi proporcionalan težini i trajanju povrede te je li u skladu s načelom jednakog postupanja. Primjenjujući ta načela, Opći sud je morao smanjiti maksimalni iznos novčane kazne za čije plaćanje je Areva solidarno odgovorna.
- 163 Povreda istaknutog načela proporcionalnosti proizlazi iz činjenice da je Arevi izrečena kazna, za čije plaćanje je solidarno odgovorna, zbog povrede koja je trajala samo četiri mjeseca, što je iznos koji predstavlja otprilike polovicu iznosa za čije plaćanje je Alstom solidarno odgovoran zbog povrede koja je trajala dvanaest godina. ili otprilike dvostruki iznos novčane kazne koju Alstom mora platiti sam zbog svojeg izravnog sudjelovanja u zabranjenom sporazumu o kojem je riječ tijekom razdoblja od četiri godine.
- 164 Načelo jednakog postupanja je također povrijeđeno zato što je Opći sud potvrdio spornu odluku unatoč činjenici da je njome Komisija, uzimajući u obzir trajanje sudjelovanja u povredi o kojoj je riječ, mnogo strože sankcionirala Arevu nego Alstoma iako je potonji bio jedno od društava utemeljitelja spomenutog zabranjenog sporazuma i iako je ukupno trajanje Alstomovog sudjelovanja u zabranjenom sporazumu bilo 47 puta dulje od Arevinog i Alstomov prihod bio veći od Arevinog.
- 165 Komisija ističe da je ovaj žalbeni razlog nedopušten ponajprije stoga što ga Areva nije istaknula u prvom stupnju kao tužbeni razlog i da ne predstavlja razlog koji se tiče javnog poretka koji je Opći sud trebao istaknuti po službenoj dužnosti. U pogledu merituma, Komisija ističe da se određivanje novčane kazne izrečene Arevi ne može kritizirati zato što je ona, među ostalim, bila izračunata u skladu sa Smjernicama.

ii) Ocjena Suda

- 166 Kao prvo, kad je riječ o dopuštenosti ovog žalbenog razloga, valja ustvrditi, kako je također istaknuo nezavisni odvjetnik u točki 189. svojega mišljenja, da u njihovoj tužbi u prvom stupnju društva grupe Areva nisu istaknula tužbeni razlog koji se temelji na povredi načela proporcionalnosti i jednakog

postupanja, čime ona tvrde da je novčana kazna izrečena Arevi bila nezakonita zbog povrede tih načela. Iako je točno da su se u njihovoj tužbi spomenuta društva pozivala na povredu načelâ jednakog postupanja i proporcionalnosti, ta se argumentacija odnosila na potpuno drugo pitanje, to jest na činjenicu da je Alstomu i Arevi T&D SA izrečena novčana kazna za čije plaćanje su solidarno odgovorni.

- 167 Stoga je riječ o novom razlogu koji je, u skladu sa sudskom praksom navedenom u točki 113. ove presude, nedopušten u žalbi pred Sudom.
- 168 Štoviše, kako je također istaknuo nezavisni odvjetnik u točki 191. svojega mišljenja, iako se povratni prijenos Areve T&D SA Alstomu zbio između razdoblja u kojem je podnesena tužba u prvom stupnju i razdoblja u kojem je podnesena žalba, nije riječ o novom činjeničnom elementu koji bi opravdavao zaključak da je taj žalbeni razlog dopušten zato što se taj razlog ne temelji na tom elementu.
- 169 Međutim, četvrti žalbeni razlog koji je istaknula Areva dopušten je u dijelu u kojem Areva njime prigovara Općem sudu da u izvršavanju svoje neograničene nadležnosti nije ispitao je li kazna izrečena Arevi, za čije plaćanje je ona solidarno odgovorna s, ponajprije, Arevom T&D SA, bila nezakonita zbog navodne povrede načelâ proporcionalnosti i jednakog postupanja i pogrešne primjene prava od strane Općeg suda u izvršavanju te nadležnosti.
- 170 Kako je istaknuto u točki 118. ove presude, razlog za koji se tvrdi da potječe iz pobijane presude može se istaknuti u žalbi.
- 171 U tom smislu treba podsjetiti da osim što provodi nadzor zakonitosti predviđen Ugovorom o FEU-u, Opći sud raspolaže neograničenom nadležnošću koja mu je priznata, u skladu s člankom 261. UFEU-a, člankom 31. Uredbe br. 1/2003, i kojom ga se ovlašćuje da svojom ocjenom zamijeni onu Komisije i, posljedično, ukine, smanji ili poveća novčanu kaznu ili periodičnu novčanu kaznu (vidjeti, osobito, gore navedenu presudu Siemens i dr./Komisija, t. 334., i od 19. prosinca 2013., Koninklijke Wegenbouw Stevin/Komisija, C-586/12 P, t. 32. i navedenu sudsku praksu).
- 172 Međutim, Sud je također naglasio da izvršavanje neograničene nadležnosti nije jednako nadzoru po službenoj dužnosti i da je postupak pred sudovima Unije kontradiktorne naravi (*inter partes*). Uz iznimku razloga koji se tiču javnog poretka koje sud mora istaknuti po službenoj dužnosti, na tužitelju je da istakne razloge protiv novčane kazne koja mu je izrečena i da pruži dokaze u prilog tim razlozima (gore navedena presuda Siemens i dr./Komisija, t. 335.).
- 173 Sud je osim toga naveo da taj zahtjev koji je postupovne prirode nije protivan pravilu prema kojemu je, kad je riječ o povredama pravilâ o tržišnom natjecanju, na Komisiji da pruži dokaz o povredama koje je utvrdila i da pribavi dokaze kojima se može dokazati, do zahtijevanog pravnog standarda, postojanje sastavnih elemenata takve povrede. Od žalitelja se zahtijeva da u pravnom lijeku utvrdi sporne elemente osporavane odluke, da formuliра prigovore u tom smislu i da iznese dokaze koji se mogu sastojati od ozbiljnih naznaka da su njegovi prigovori osnovani (gore navedena presuda Siemens i dr./Komisija, t. 336.).
- 174 Ne može se smatrati da u izvršavanju svoje neograničene nadležnosti, kako je provedeno u točkama 318. do 323. pobijane presude, Opći sud nije poštovao ta načela.
- 175 U tim je točkama Opći sud, nakon utvrđenja osnovanosti tužbenih razloga žalitelja koji su se temeljili na načelima proporcionalnosti i jednakog postupanja u točki 317. te presude, u dijelu u kojem je Komisija za 50% povećala osnovni iznos novčane kazne izrečene Alstomu i društvima grupe Areva, što je povećanje identično onome određeno Siemensu, zbog otegotne okolnosti koja se sastoji od uloge predvodnika povrede, zatim izmijenio novčane kazne izrečene Alstomu i Arevi, za čije plaćanje su oni solidarno odgovorni, umanjivši to povećanje na 35% i na 20%.

- 176 U tom specifičnom kontekstu Opći sud nije morao u izvršavanju svoje neograničene nadležnosti po službenoj dužnosti ispitivati ostale prigovore koji su se možda mogli istaknuti protiv iznosa novčane kazne izrečene Arevi zbog povrede načelâ proporcionalnosti i jednakog postupanja, kao što su oni koje je Areva istaknula u svojoj žalbi.
- 177 Naposljetku, iz dobro utvrđene sudske prakse proizlazi da nije na Sudu, kada odlučuje o pravnim pitanjima u kontekstu žalbe, da zbog pravičnosti zamijeni svojom ocjenom ocjenu Općeg suda odlučujući, u izvršavanju svoje neograničene nadležnosti, o iznosu novčanih kazni izrečenih poduzetnicima zbog njihove povrede prava Unije. Stoga bi Sud trebao utvrditi da je Opći sud pogrešno primijenio pravo zbog neprimjerenosti iznosa novčane kazne samo pod uvjetom da smatra da je stupanj sankcije ne samo neprimjeren, već također pretjeran do točke nerazmjernosti (presuda od 30. svibnja 2013., Quinn Barlo i dr./Komisija, C- 70/12 P, t. 57.).
- 178 U tom smislu, kad je riječ o navodno neprimjerenom iznosu novčane kazne izrečene Arevi, zbog činjenice da je ona kratko sudjelovala u povredi o kojoj je riječ, ne može se smatrati da je iznos novčane kazne koji joj je izrečen, za čije plaćanje ona odgovara solidarno, pretjeran do točke nesrazmjernosti.
- 179 Kako je Komisija istaknula, taj je iznos izračunat primjenom metode navedene u Smjernicama. U tom kontekstu, nesporno je da je Arevino sudjelovanje u zabranjenom sporazumu o kojem je riječ bilo kratko i da se ta okolnost odražava u činjenici da početni iznos novčane kazne nije povećan zbog trajanja povrede dok je, kad je riječ o Alstomu, početni iznos povećan za 155% zbog sudjelovanja u zabranjenom sporazumu u ukupnom trajanju od 15 godina i 8 mjeseci.
- 180 Međutim, činjenica da je Arevino sudjelovanje u spomenutoj povredi bilo kratko nimalo ne umanjuje težinu povrede koja joj se stavlja na teret, a što se odražava u izračunu novčane kazne, posebno u određivanju početnog iznosa.
- 181 U skladu s člankom 23. stavkom 3. Uredbe br. 1/2003, iznos novčane kazne mora se odrediti ovisno o težini povrede za koju se pojedinačno tereti predmetni poduzetnik i njezinom trajanju (gore navedena presuda Komisija/Siemens Österreich i dr. i Siemens Transmission & Distribution i dr./Komisija, t. 52.).
- 182 U tim okolnostima treba odbiti četvrti žalbeni razlog Areve.
4. Peti žalbeni razlog koji je istaknuo Alstom, koji se temelji na povredi prava na učinkovit pravni lijek
- i) Argumentacija stranaka
- 183 Svojim petim žalbenim razlogom društva grupe Alstom ističu da je Opći sud, u točkama 223. do 230. pobijane presude, pogrešno portumačio opseg prvog Alstomovog žalbenog razloga koji se temelji na povredi prava na učinkovit pravni lijek i na sudsku zaštitu te da, slijedom toga, nije odlučio o tom žalbenom razlogu.
- 184 U spomenutim točkama Opći sud je razmotrio zahtjev sudske nadzora i, osobito, činjenicu da su Alstom i Areva T&D SA doista iskoristili pravo na podnošenje sporne odluke sudskom nadzoru stvarnim korištenjem pravnih lijekova. Prvi tužbeni razlog koji je Areva istaknula pred Općim sudom odnosio se na slobodu podnošenja tužbe, koja je bila ograničena učinkom činjenice da je Alstomu i Arevi T&D SA bila izrečena novčana kazna za čije plaćanje su solidarno odgovorni.
- 185 Komisija ističe da je, u točkama 223. do 230. pobijane presude, Opći sud primjereno razmotrio argumentaciju društava grupe Alstom u prvom stupnju.

ii) Ocjena Suda

- 186 Suprotno onome što tvrde društva grupe Alstom, iz tumačenja točaka 223. do 230. pobijane presude proizlazi da je Opći sud primjereno razmotrio Alstomov tužbeni razlog koji se temelji na povredi prava na učinkovit pravni lijek i da, u tom kontekstu, nije pogrešno protumačio doseg njegove argumentacije.
- 187 Nakon što se u točkama 224. do 227. navedene presude pozvao na relevantnu sudsku praksu, Opći sud je u točki 228. te presude ispravno utvrdio da činjenica da je Komisija Alstomu i Arevi T&D SA izrekla novačnu kaznu za čije plaćanje su solidarno odgovorni ne ugrožava pravo svakog pojedinog od tih društava kao adresata pobijane odluke da tu odluku podvrgnu sudskom nadzoru stvarnim korištenjem pravnih lijekova zajamčenih pravom Unije.
- 188 Društva grupe Alstom ističu da Opći sud nije odlučio o ograničenjima slobode izbora podnošenja tužbe koja proizlaze iz činjenice da je Alstomu i Arevi T&D SA izrečena novčana kazna za čije plaćanje su solidarno odgovorni. Stoga, ako bi Areva T&D SA podnijela tužbu, Alstom bi trebao učiniti isto kako bi izbjegao plaćanje cjelokupnog iznosa izrečene novčane kazne, dok bi, ako Areva T&D SA ne bi podnijela tužbu, potonja morala platiti tu novčanu kaznu, a Alstomova tužba više ne bi imala nikakvog učinka na ukupan iznos spomenute novčane kazne.
- 189 U tom smislu, valja ustvrditi da su ta ograničenja neizbježna posljedica činjenice da je Alstomu i Arevi T&D SA izrečena novčana kazna za čije plaćanje su ta društva solidarno odgovorna. Iako je takva posljedica sigurno mogla imati utjecaja na strategiju solidarnih sudužnika, ona, kao takva, nije rezultirala povredom prava na učinkovit pravni lijek. Naime, svaki sudužnik je sačuvao pravo i mogućnost podnošenja tužbe, što su kako Alstom tako i Areva T&D SA iskoristili, što je također utvrdio Opći sud u točki 228. pobijane presude.
- 190 Iz toga slijedi da peti žalbeni razlog društava grupe Alstom treba odbiti.
- 191 Iz svih žalbenih razloga koje su istaknula društva žalitelji slijedi da, s jedne strane, drugi i treći žalbeni razlog koje je istaknula Areva kao i treći dio drugog žalbenog razloga i četvrti žalbeni razlog koje su istaknula društva grupe Alstom treba prihvatiti u dijelu u kojem se njima prigovara Komisiji i Općem sudu zato što su nametnuli *de facto* solidarnu odgovornost između Alstoma i Areve te tako povrijedili pravila kojima se uređuje solidarna odgovornost za plaćanje novčanih kazni, a koja proizlaze iz načela pravne sigurnosti i individualnog odmjeravanja kazni i sankcija, i da, s druge strane, žalbe treba odbiti u preostalom dijelu.
- 192 Iz toga ponajprije slijedi da točku 3. drugu alineju izreke pobijane presude treba ukinuti.
- 193 Nadalje, budući da se o sporu može odlučiti u smislu članka 61. stavka 1. Statuta Suda Europske unije, o njemu valja donijeti konačnu odluku.
- 194 U tom smislu, treba utvrditi da je određivanje solidarne odgovornosti u članku 2. točki (c) sporne odluke identično onome Općeg suda nakon njegovog izvršavanja neograničene nadležnosti i smanjenja iznosâ novčane kazne u točki 3. drugoj alineji pobijane presude.
- 195 Stoga, s obzirom na to da su društva žalitelji u prvom stupnju zahtijevala poništenje članka 2. točke (c) sporne odluke, treba poništiti tu odredbu iz istih razloga kao što su oni koji su doveli do ukidanja točke 3. druge alineje izreke pobijane presude, koji su navedeni u točkama 129. do 142. ove presude.
- 196 Naposljetku, na temelju neograničene nadležnosti koja mu je priznata, u skladu s člankom 261. UFEU-a, člankom 31. Uredbe br. 1/2003, Sud smatra da će pravila kojima se uređuje solidarna odgovornost biti ispravno primijenjena utvrđivanjem iznosa novčanih kazni prema metodi koja,

suprotno onoj koju su primijenili Komisija i Opći sud, poštuje pravila kojima se uređuje solidarna odgovornost za plaćanje novčanih kazni koja proizlaze iz načelâ pravne sigurnosti i individualnog odmjeravanja kazni i sankcija.

¹⁹⁷ Iz toga slijedi da se, s obzirom na ono što je rečeno u točki 138. ove presude i uzimajući u obzir nove nazive nekih društava o kojima je riječ, što je navedeno u točki 14. ove presude, Alstomu mora izreći novčana kazna u iznosu od 27.795.000 EUR, za čije plaćanje je solidarno odgovoran s Alstomom Grid SAS, a Arevi, T&D Holdingu i Alstomu Grid AG mora izreći novčana kazna u iznosu od 20.400.000 EUR, za čije plaćanje su oni solidarno odgovorni s Alstomom Grid SAS.

VI – Troškovi

¹⁹⁸ U skladu s člankom 184. stavkom 2. Poslovnika, kad je žalba osnovana i Sud sam konačno odluči o sporu, Sud odlučuje o troškovima.

¹⁹⁹ U skladu s člankom 138. stavkom 1. istog Poslovnika, primjenjivim na žalbeni postupak na temelju njegovog članka 184. stavka 1., stranka koja ne uspije u postupku dužna je, na zahtjev protivne stranke, snositi troškove.

²⁰⁰ U skladu s člankom 138. stavkom 3. spomenutog Poslovnika, ako stranke djelomično uspiju u svojim zahtjevima, svaka stranka snosi vlastite troškove. Na temelju iste odredbe, ako se to čini opravdanim u danim okolnostima, Sud može odlučiti da, osim vlastitih troškova, jedna stranka snosi i dio troškova druge stranke.

²⁰¹ S obzirom na to da su žalbe Areve i društava grupe Alstom djelomično prihvaćene, Komisiji valja naložiti snošenje, osim vlastitih troškova kako prvostupanjskog postupka tako i žalbenog postupka, petinu Arevinih troškova i petinu troškova društava grupe Alstom iz prvostupanjskog i žalbenog postupka. Areva i društva grupe Alstom snose četiri petine vlastitih troškova iz prvostupanjskog i žalbenog postupka.

Slijedom navedenog, Sud (četvrto vijeće) proglašava i presuđuje:

- 1. Točka 3. druga alineja izreke presude Općeg suda Europske unije od 3. ožujka 2011., Areva i dr./Komisija (T-117/07 i T-121/07), ukida se.**
- 2. Članak 2. točka (c) Odluke Komisije C(2006) 6762 final od 24. siječnja 2007. o postupku primjene članka [81. UEZ-a] i članka 53. Sporazuma o EGP-u (Predmet COMP/F/38.899 – Plinom izolirani sklopni uređaji), poništava se.**
- 3. Za povrede utvrđene u članku 1. točkama (b) do (f) Odluke C(2006) 6762 final Alstomu SA izriče se novčana kazna u visini od 27.795.000 EUR, za čije plaćanje je solidarno odgovoran s Alstomom Grid SAS, a Arevi SA, T&D Holdingu SA i Alstomu Grid AG izriče se novčana kazna u visini od 20.400.000 EUR, za čije plaćanje su solidarno odgovorni s Alstomom Grid SAS.**
- 4. Žalbe se odbijaju u preostalom dijelu.**
- 5. Europskoj komisiji nalaže se snošenje, osim vlastitih troškova kako za prvostupanjski postupak tako i za žalbeni postupak, petine troškova Areve SA, Alstoma SA, T&D Holdinga SA, Alstoma Grid SAS i Alstoma Grid AG iz prvostupanjskog i žalbenog postupka.**
- 6. Areva SA, Alstom SA, T&D Holding SA, Alstom Grid SAS i Alstom Grid AG snose četiri petine vlastitih troškova iz prvostupanjskog i žalbenog postupka.**

Potpisi